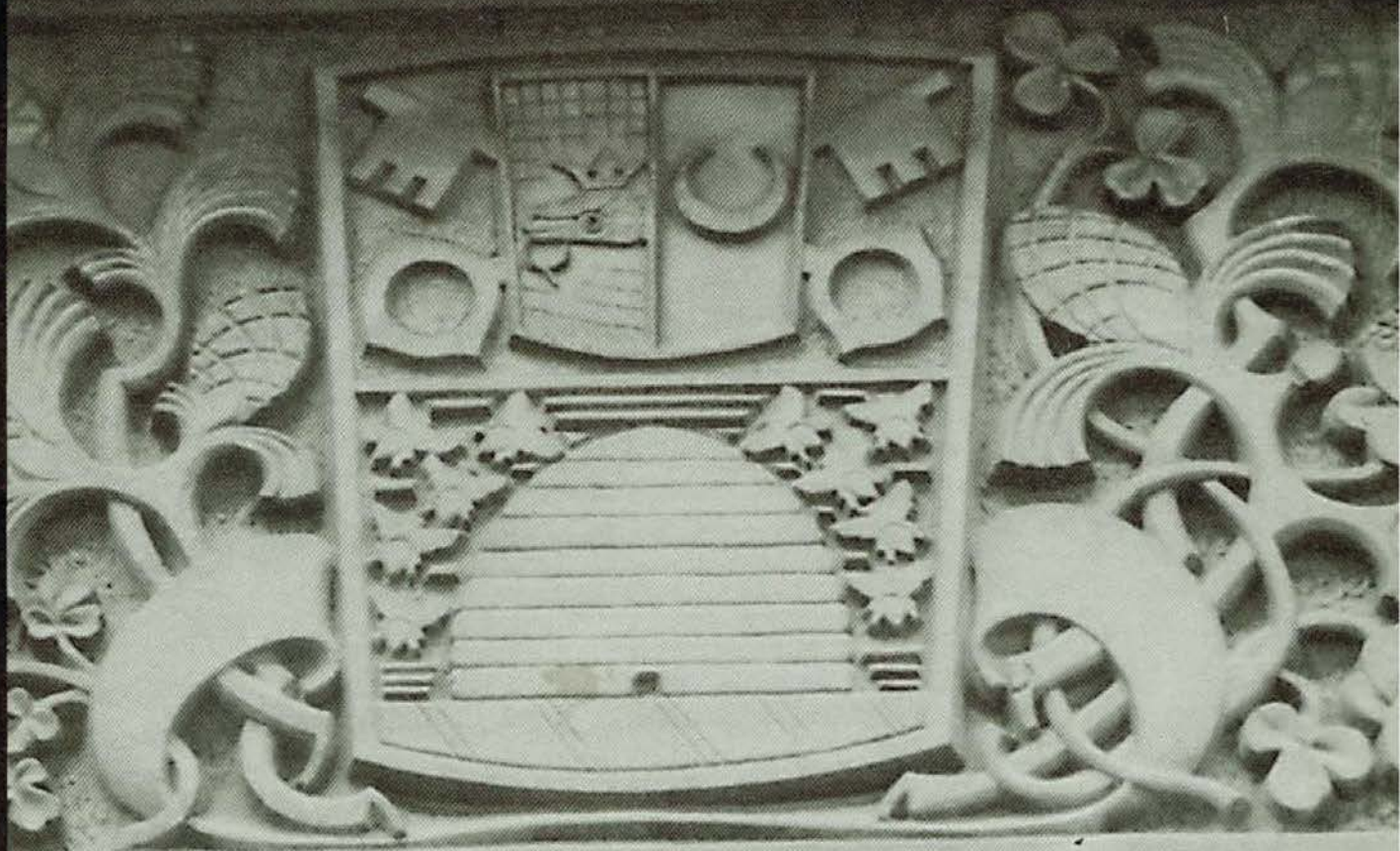

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de ZLTO, en de VBBN

12-6
juni
2003

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

Een wapenschild

Op de voorgevel van het voormalig raadhuis (1924-1976) op de Grote Markt nr.1 te Venray staat het wapen van Venray in een bas-reliëf afgebeeld. Hierop staan o.a. een bijenkorf en tien bijen. Het voormalig raadhuis doet nu dienst als muziekschool van de gemeente.

Op het zilveren bovenzak van het gemeentewapen van Venray zien wij twee schuinsgekeerde sleutels, waarop een schild is afgebeeld, met aan de ene kant een goud-gekleurde afgerukte zwarte slangenkop met rode tong, en aan de andere kant een zilveren wassenaar op zwarte ondergrond. Op het blauwe ondervlak zien wij een bijenkorf en daar omheen tien vliegende bijen, alles van goud, staande op een grasgrond. Dit wapen van Venray werd officieel geregistreerd op 3/3/1851.

De bijenkorf is mogelijk een herinnering aan de eertijds uitgebreide bijenteelt en schapenteelt; deze gingen aldaar vroeger meestal hand in hand. Ook kan deze afgeleid zijn uit de tiaravorm van het grote 'Sint-Petrusbeeld van Venray' in de Sint-Petrus Banden Kerk. De tien bijen naast de bijenkorf verwijzen zonder enige twijfel naar de tien kerkdorpen binnen de gemeentegrenzen van Venray.

Paul Adriaansen: Iconografie van de honingbij in de Lage Landen, pag. 206-207 (ISBN 90 6215 622 3).

Van de redactie

Juni: een heerlijke maar drukke bijenmaand. Zwermen, jonge koninginnen, slingeren... Toch hoop ik dat u even rustig tijd wilt maken om BIJEN te lezen, want er zijn weer veel lezenswaardige bijdragen. Enkele wil ik er noemen.

BIJEN opent met een verhaal over de wereldfederatie van bijenteeltorganisaties. Hierin ook de aankondiging en uitnodiging voor het Apimondia-congres 2003 in Slovenië. Dit staat gepland voor de tweede helft van augustus. Mooi te combineren met een vakantie in dit bosrijke land. In het najaar is er ook nog een congres in België over de bijenteelt in Europa.

Peter Linnartz beschrijft hoe je tijdens bijeninspecties op eenvoudige maar doeltreffende manier de volle raampjes terzijde kunt hangen. Dit zou de start kunnen zijn van een nieuwe rubriek 'Uitvindingen'. Ik ben ervan overtuigd dat er een rijkdom aan kleine, zg. simpele en vanzelfsprekende maar ó zo handige uitvindingen onder ons is. Wilt u meewerken door uw uitvinding met foto of tekening op te sturen?

Astrid Schoots

Apimondia, de wereldfederatie	Rinus Sommeijer	163
Bijenteeltcongres in België		165
Praktijk		
Antwoord uit de praktijk	M.J. van Iersel	165
Plant en bij		
Bijenplant in beeld	Arjen Neve	166
Solitaire bijen	Pieter van Breugel	168
Uit de imkergemeenschap		
Een eenmalige driedubbele oproep		169
Nieuwsbrief station 'AMELAND'		170
Imkerervaringen in juni	Jacques Sauren	171
Van imker tot imker	Ko Zoet	172
Uitvindingen		
Raampjesbewaarder	Peter Linnartz	174
De lezer schrijft		
Een andere weg	Jo Janssen	174
Cursief	Rik Oldeven	175
Wonderlijke waarnemingen		
Zwermen en geurstof	Gijs Wirtz	176
Carnica proefstation 'Het Hulsbeek'		179
Foto van de maand	P.J. de Koning	180
Honingboom	St. Jozefschool Wageningen	180
Boekbespreking		
Kinderboeken over bijen	Mariska Stolk	181
Korte berichten		
Bijen op de heide		182
Eigen website VCI	Gerrit Freije	182
Nieuwe opleiding honingkeurmeester		182
Organisaties		
ABTB Bij gepraat (17)		183
VBBN HB-vergadering 3 april 2003		183
Financiering van onderzoek is veranderd		184
Dick Vunderinkfonds		185
ZLTO Algemene vergadering ZLTO		186
Familieberichten		188
Kalender		188
Cursussen		190
Vraag en aanbod		191

Apimondia, de wereldfederatie van bijenteeltorganisaties

M.J. (Rinus) Sommeijer, president APIMONDIA Standing Commission for Pollination and Bee Flora

De internationale organisatie Apimondia is een federatie van bijenteeltverenigingen van over de hele wereld. Meer dan 70 landen nemen deel aan Apimondia. De Nederlandse bijenteelt is binnen Apimondia vertegenwoordigd door de Bedrijfsraad voor de Bijenteelt.

Het belangrijkste doel van Apimondia is het op velerlei manieren wereldwijd bevorderen van de bijenteelt. Apimondia is vooral een technische organisatie en het hoofddoel wordt nagestreefd door een zevental gespecialiseerde commissies ('Standing Commissions'). Deze commissies worden geleid door voorzitters die samen met de Algemene Voorzitter en de Secretaris Generaal plus twee gekozen leden, het uitvoerend bestuur ('Executive Council') vormen. De centrale administratie is gevestigd in Rome. Thema's van commissies zijn: Biologie, Ziekten & Plagen, Economie, Technologie, Bestuiving & Drachtplanten, Bijenteelt in Ontwikkelingslanden en Apitherapie.

De belangrijkste activiteit van Apimondia is de organisatie van een groot internationaal congres om het andere jaar. Het vaste programma van deze congressen bestaat enerzijds uit een aantal lezingenseries, die simultaan in verschillende zalen worden gehouden. De lezingen gaan over uiteenlopende thema's die vallen onder de respectievelijke technische commissies. Daarnaast wordt er op dit congres altijd een grote tentoonstelling en beurs georganiseerd, de wereldberoemde Api-expo. De Apimondiacongressen zijn voor veel imkers vooral interessant vanwege 's werelds grootste demonstratie en expositie van bijenteeltartikelen en andere zaken die verband houden met de bijenteelt. Hier worden de belangrijkste ontwikkelingen m.b.t. bijenteelttechnologie tentoongesteld. Naast het lezingenprogramma zijn er postersessies, demonstraties en workshops. Een derde hoofdpunt van deze congressen is de mogelijkheid voor de ontmoeting van imkers uit andere landen. Door de organisatie van excursies en andere activiteiten wordt hieraan veel aandacht gegeven en grote groepen imkers komen juist voor deze unieke ontmoetingsmogelijkheid.

De laatste internationale congressen zijn achtereenvolgens gehouden in Antwerpen in 1997; in Vancouver

in 1999 en in 2001 in Durban. De eerstkomende congressen zullen worden gehouden in Ljubljana, Slovenië, in augustus 2003 en in Dublin, Ierland, in 2005.

Gemiddeld nemen 2.000-3.000 bijenhouders deel aan deze bijeenkomsten waarvan ongeveer 500 bijenonderzoekers. Om de communicatie te bevorderen streeft Apimondia steeds naar een simultane vertaling van deze vergadering in vier belangrijke talen. Ook de publicaties van Apimondia, o.a. in het blad APIACTA, verschijnen in deze talen. De Apimondia-uitgeverij met een eigen vertaalbureau is gevestigd in Boermei, Roemenië. Naast de organisatie van het grote internationale congres organiseren de standing commissions regionale activiteiten. Zo was er voor mijn eigen commissie een 'specialists meeting' over bestuiving in kassen en zal deze commissie eind februari 2004 een conferentie organiseren in Costa Rica over bijenteelt en bestuiving in de tropen (u bent uitgenodigd).

Nederlandse inbreng in Apimondia

De Nederlandse inbreng in Apimondia is steeds aanzienlijk geweest. Onze voormalige voorzitter van de VBBN en burgemeester van Gorinchem, Ridder van Rappard, heeft in de zestiger jaren als algemeen voorzitter van Apimondia een zeer belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van de Apimondiafederatie. Na zijn langdurig voorzitterschap is hij nog jaren erevoorzitter van het Apimondiacongres geweest. Ridder van Rappard is opgevolgd door een al even kleurrijke en invloedrijke persoonlijkheid, Professor Harnaj uit Roemenië. In de recente geschiedenis van Apimondia heeft onze laatste VBBN-voorzitter Dick Vunderink als vertegenwoordiger van de Nederlandse Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij tijdens de laatste jaren van zijn VBBN-functie ook een belangrijke rol gespeeld voor Apimondia. Hij was de initiatiefnemer voor belangrijke statutenwijzigingen, die de hervorming van de federatie betreffen. Er is o.a. onlangs besloten dat de Apimondiafinanciën door een externe accountant zullen worden gecontroleerd. Dick Vunderink is ook behulpzaam geweest bij de afronding van enkele moeilijke administratieve kwesties m.b.t. afgelopen congressen.

Het Apimondiacongres in Zuid-Afrika, 2001

Johan Calis heeft in een eerdere aflevering van BIJEN (11(5): 135-137 (2002) al gerapporteerd over zijn deel-

name aan dit congres. Het congres in Durban was sterk verschillend van dat in Vancouver 1999. Was de aandacht in Vancouver sterk op wetenschappelijke presentaties van internationaal belang gericht, in Durban was er tevens veel belangstelling voor bijenteelt in Afrika en voor de cultuur rond het bijhouden. Door de vele excursies en culturele voorstellingen voor imkers werd het congres in Durban door deelnemende bijenhouders als bijzonder geslaagd en prettig ervaren. Er was veel gelegenheid voor onderlinge ontmoeting van deelnemers. Het wetenschappelijke deel van het congres was ook erg geslaagd. Het programma van mijn eigen commissie (Standing Commission for Pollination and Bee Flora, SCPBF) kreeg nogal wat extra aandacht omdat we een grote plenaire sessie hadden georganiseerd over 'Genetically modified crops and bee foraging'. Deze lezingenserie was het resultaat van samenwerking met de International Commission for Plant Bee Relations. Tevens waren er onder de supervisie van de SCPBF lezingenseries over 'bestuiving van fruitgewassen', 'productie van hybride zaad door bijenbestuiving', en 'Afrikaanse drachtplanten'. In totaal zijn er tientallen lezingenseries gehouden. Op dit congres was uiteraard ook erg veel aandacht voor ontwikkelingen in de bestrijding van de varroamijt.

In Durban werden de laatste afspraken gemaakt met de organisatoren voor het volgende congres in Ljubljana, Slovenië. Zoals gebruikelijk werd er door enkele lidstaten gestreden om de mogelijkheid om het daarop volgende congres te organiseren. Er moest hiervoor gekozen worden uit aanbiedingen van Australië, Indonesië, Argentinië en Ierland. Ierland heeft dit pas kunnen winnen nadat er een tweede kiesronde werd gehouden. Het was erg jammer dat er zo weinig Nederlandse deelnemers waren in Durban. Het is natuurlijk een feit dat de kosten voor deelname niet gering waren, en daar kwam dan nog een fors bedrag voor de reis bovenop. Maar de speciaal voor imkers georganiseerde meerdaagse excursies naar toeristische attracties van dit land als zgn. 'post-conference tours' waren buitengewoon succesvol.

Apimondia 2003 in Slovenië

Er wordt nu al enkele jaren gewerkt aan de organisatie van een fantastisch congres in Slovenië. Dit is dichtbij en we hopen dat er veel Nederlandse bijenhouders naar dit nog tamelijk onbekende land zullen komen. Deelname (24-29 augustus 2003) kan uitstekend gecombineerd worden met een vakantie in dit schitterende land met bergen en meren. De natuur is prachtig en met 60% aan bos is Slovenië, na Finland

en Zweden, het derde beboste land van Europa. Er worden erg veel Europese deelnemers verwacht vanwege de zeer rijke bijenteelttraditie in dit land (de carnica-bijen komen uit dit gebied). Omdat inschrijven voor het volledige congres tamelijk veel geld kost, wordt er steeds gekeken hoe het congres toch zo toegankelijk en aantrekkelijk mogelijk gemaakt kan worden voor imkers die slechts een deel van het congres willen meemaken en misschien zelfs alleen de Api-expo willen bezoeken. Voor het congres in Slovenië is juist hieraan veel aandacht besteed. Er zijn speciale dagtickets en ook tickets voor alleen een bezoek aan de Api-expo. Onlangs is er ook nog een mogelijkheid ontstaan om de Api-expo op de vrijdag na het officiële congres nog één dag extra open te houden zodat imkers die dit wensen voor een laag tarief alleen hier naar toe kunnen gaan. In verschillende Europese landen is men nu bezig om groepsreizen voor imkers te organiseren waarbij men naast een kort bezoek aan het congres een gecombineerde deelname organiseert aan de toeristische excursies. Op die speciale excursies ontmoet je niet alleen de andere imkers, maar worden er tevens bijteeltattracties bezocht. Het is duidelijk dat er veel aandacht zal zijn voor de rijke cultuur en de tradities op het gebied van de bijenteelt in Slovenië. De beschilderde voorkanten van typische bijenkasten zijn wereldberoemd en op dit moment reist er een expositie van deze bijzondere kunstvorm door Europa. Slovenië is ook het land waar de carnica-bijen vandaan komen. Men is daar erg trots op en voor de toetreding tot de Europese Unie is er speciaal hiervoor een verklaring getekend. Per jaar worden er ongeveer 50.000 carnica-koninginnen geproduceerd voor de export. Het eerste weekend van mei was er in Slovenië een laatste bespreking van het Apimondia-bestuur met de lokale organisatoren van het congres. De buitenlandse bezoekers waren niet alleen onder de indruk van de schitterende natuur van dit land maar ook van de goede organisaties, de gastvrijheid, de veiligheid en van het hoge niveau van ontwikkeling (vergelijkbaar met Oostenrijk). We hopen deze keer veel Nederlandse imkers te ontmoeten in Ljubljana. De laatste informatie over dit congres en alles eromheen is te vinden op de speciale website voor het congres.

Informatie over APIMONDIA is te vinden op de websites: <http://www.bio.uu.nl/~sommeijer/> en op <http://www.APIMONDIA.org>
Er is een speciale website voor het congres: <http://www.APIMONDIA2003.com>

Bijenteeltcongres in België

Ter gelegenheid van de 20ste verjaardag van het Centre Apicole de Recherche et d'Information (Informatie- en Navorsingscentrum voor Bijenteelt) organiseert men een bijenteeltcongres met als thema 'Welke toekomst voor de Europese bijenteelt'? Het congres zal plaatsvinden in Louvain-la-Neuve op 22 en 23 november 2003.

Dit congres heeft als objectief de stand van de bijenteelt in de Europese Unie te analyseren en het belang van de aan de gang zijnde veranderingen en hun impact op het beleid van onze volken te schatten. De op te nemen uitdagingen zijn talrijk (wegkwijningen, snelle ontwikkeling van de genetica, nieuwe beleids-technieken die beter in evenwicht zijn met het milieu en die beroep doen op een minimum aan behandelingsproducten, het binnenkomen van nieuwe Europese partners (PECO), kwaliteitsbevordering van de producten en nieuwe producten, plaats van de bij in het leefmilieu ...). Praktisch gezien, deze twee dagen zullen afgebakend zijn door debatten gevoed met een 20-tal concrete voorbeelden, voorgedragen door sprekers van verschillende landen uit de Europese Unie of de PECO. Een gelijktijdige vertaling in het Frans is voorzien. De vertaling in het Nederlands kan overwogen worden vanaf een deelneming van 70 Nederlandstaligen. Een tentoonstelling van posters, die de stand van de vooruitgang van de navorsingen in deze verschillende domeinen weergeven en een tentoonstelling van het materieel dat de nieuwigheden invoert, vervolledigen dit congres.

Voorlopig programma

Zaterdag 22 november 2003:

- 09.00 uur: Officiële opening van het congres
- 09.20 uur: 'Welke bij voor morgen'?
- 12.00 uur: lunch
- 14.00 uur: 'De bij in ons leefmilieu'
- 16.30 uur: 'Naar een geïntegreerd beleid van onze volken'.

Zondag 23 november 2003:

- 'De plaats van de bij en haar producten in onze maatschappij'
- 09.15 uur: Onthaal van de deelnemers
- 09.30 uur: 'De honingmarkt'
- 12.00 uur: lunch
- 14.00 uur: 'De wegen voor morgen'
- 16.00 uur: 'De bij in onze maatschappij'
- 16.40 uur: Einddebat en aanbevelingen.

Maandag 24 november 2003:

- Ontdekking van België (naar keuze).

Kosten: vóór 31 augustus ingeschreven: €30,- (€20,- voor één dag), na 1 september ingeschreven: €40,- (€25,- voor één dag), na 31 oktober is de verkrijging van een koptelefoon voor de gelijktijdige vertaling niet meer gegarandeerd.

Inlichtingen en inschrijving CARI asbl, Place Croix du Sud, 4, B-1348 Louvain-la-Neuve (België).

Tel.: 00-32-10 47 34 16, fax: 00-32-10 47 34 94, E: info@cari.be

ANTWOORD UIT DE PRAKTIJK

M.J. van Iersel

De vraag voor de maand mei was:

Hoe gaat u dit jaar de varroamijt bestrijden? Wij ontvingen nog een reactie die we graag aan u doorgeven.

Plannen voor bestrijding (2)

Zoals elk jaar bestrijd ik de mijt in het voorjaar door darrenraat weg te snijden. In het najaar doe ik dit door direct na afname van de honing mierenzuur toe te dienen door een verdampert met 100 cc mierenzuur in tien dagen te laten verdampen en direct te voeren (tijdens het verdampen). Ook zal ik meer nieuwe raat

in de kasten doen, aangezien ik vermoed dat er in oude raat meer virussen zitten. Als ik in een volk gekreukelde bijen vind wil ik dit jaar dit volk direct behandelen met mierenzuur en de volken ernaast even controleren met een bierviltje met mierenzuur. Ook probeer ik het dit jaar met kranten die ingesmeerd zijn met slaolie. Het idee heb ik gelezen op het Internet. Door de olie hebben de bijen meer kans om de mijten aan te pakken. De bijen moeten wel meer poetsen. Ik wil dit eerst maar eens op één volk proberen. Als je niets doet dan weet je het ook niet.

Jaap Jager, Texel

Echte gamander

Er komen van het geslacht Gamander (*Teucrium*) in ons land vijf soorten in het wild voor, maar het bij dit artikel afgebeelde exemplaar heet de echte. Niet dat de andere niet echt zijn, maar deze Gamander zal waarschijnlijk alle kenmerken hebben die aan het geslacht zijn toegekend, vandaar Echte gamander. De getekende plant, weliswaar uit de tuin afkomstig, komt in ons land alleen in het wild voor in Zuid-Limburg, in een gebied dat aan de rand ligt van het in Europa gelegen natuurlijk areaal. In feite is het de ondersoort *germanicum*. In de duinen bij Vogelenzang komt nog een andere ondersoort voor namelijk de *chamaedrys*, met grotere en grover ingesneden bladen. De Echte gamander vindt veel toepassing in de aanplant van kruidentuinen. De plant bevat etherische oliën en wordt al sinds de oudheid gebruikt in de volksgeneeskunde.

Goede bijenplant

Echte gamander behoort tot de grote Lipbloemenfamilie (Labiatae), een familie die gekenmerkt wordt door tweelippige insectenbloemen. Veel soorten van de familie zijn heel goede bijenplanten. Het is niet direct aan de bloemen van de familie te zien, maar de bloemkroon is vijftalig: bestaat dus uit vijf kroonbladen. Die zijn voor een groot deel met elkaar vergroeid. Aan het begin vormen ze een buis. Langs de rand daarvan bevinden zich aan de onderzijde een onderlip met twee zijslippen en aan de bovenzijde een bovenlip. De bovenlip bestaat uit twee slippen die wel of niet met elkaar zijn vergroeid. Als ze met elkaar vergroeid zijn, vormen ze zoals bij de Dovenetel een prachtige bescherming voor de meeldraden. Bij de Echte gamander moeten de meeldraden die bescherming ontberen want de twee bovenste slippen staan er naast.

Echte gamander is een halfstruikje. Het kan 35 cm hoog worden en heeft opstijgende zich vertakkende stengels. Oude vertakkingen gaan op de grond liggen, maar ze wortelen niet. De gehele plant is bezet met een wollige beharing. De bladeren, die in de winter voor een groot deel afvallen, hebben een groffe tanding waardoor ze enigszins gelijkenis vertonen met eikenblad. De naam *chamaedrys* houdt daar ook verband mee; deze is namelijk afgeleid van het Griekse 'chamai', op de grond, laag, en 'drus', eik. Dodoens schrijft daarover in zijn Cruydboek: 'cruyt, omtrent een spanne oft voet hooch wassende, veele

teere steelkens van der wortel voortbrengende, daeraen wassen cleyne teer bladerkens, rontsomme ghekerft, den bladeren van sommighen eyken volnaer gelijk maer veel mindere'.

Bewegende meeldraden

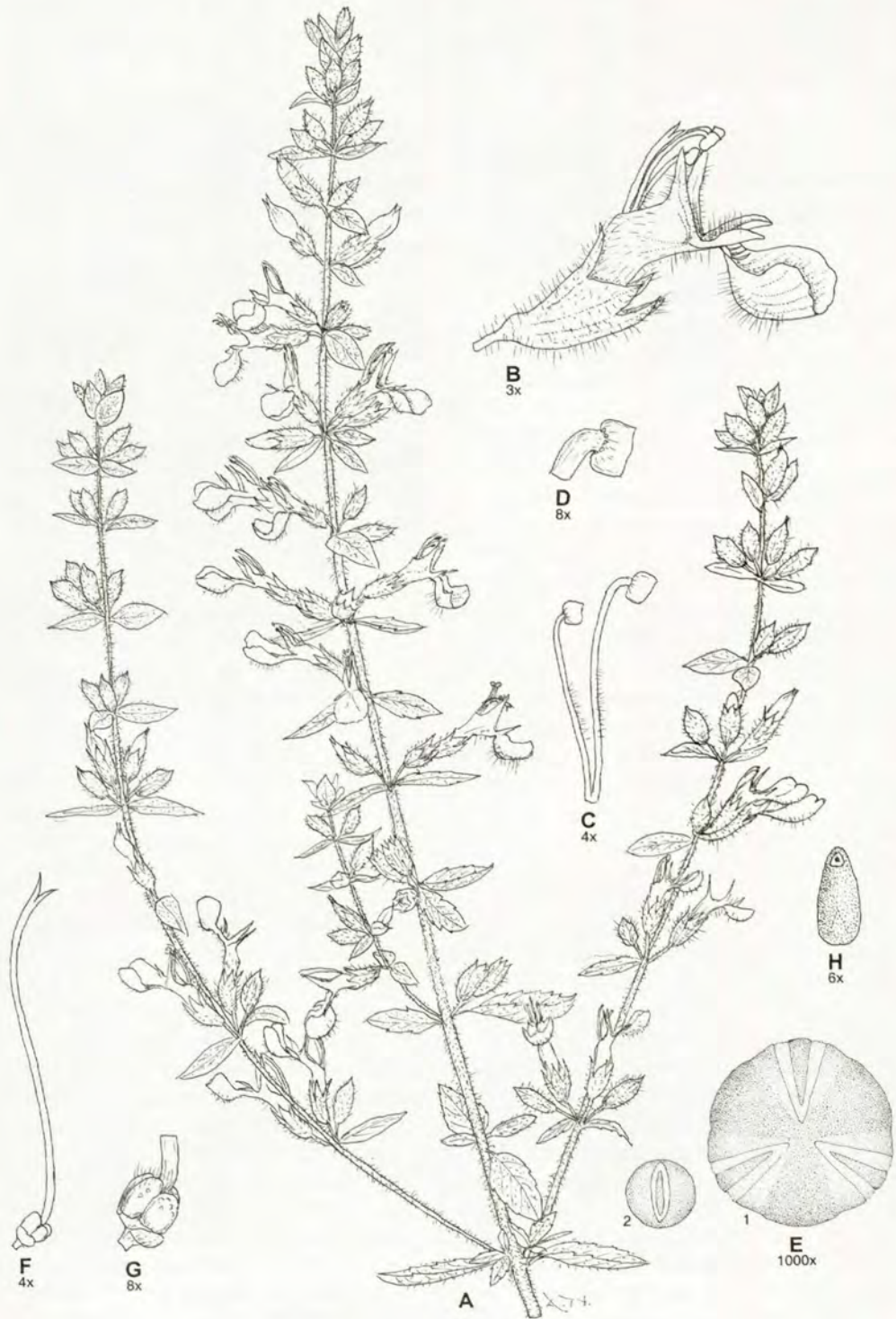
De bloei van de Echte gamander begint in juli en gaat door tot in september. De bloemen staan in schijnkransen in de oksel van de bladeren. De meeldraden, vier in getal, liggen tegen de bovenzijde van de bloembuis; de helmknoppen reiken ver buiten de bloemopening. De bloemen zijn proterandrisch. In de beginfase van de bloei buigen de meeldraden naar voren. De als een slangentong gevormde stempel ligt daar dan iets achter. Het vrijgekomen stuifmeel, dat uit de helmknoppen wordt geperst, komt bij insectenbezoek op de rug van het insect terecht. In een latere bloeifase wanneer het stuifmeel is afgegeven, buigen de meeldraden naar achteren en ligt de stempel vrij om met het door insecten meegenomen stuifmeel in aanraking te komen. De kruisbestuiving wordt hierdoor een grotere kans van slagen gegeven.

Nectar

Het nectarium ligt onderaan aan de voorkant van het vruchtbeginsel. De vrijgekomen nectar kan zich in een uitstulping aan de onderzijde van de kroonbuis verzamelen. Zoals bij veel soorten van de Lipbloemenfamilie produceert ook de Echte gamander veel nectar. De nectar bevat nagenoeg gelijke delen saccharose, fructose en glucose. Uit laboratoriumproeven is gebleken dat bijen aan deze verhouding van genoemde suikers in de nectar de voorkeur geven. Maar in de vrije natuur laten ze bij hun bloemenbezoek deze voorkeur niet blijken. Het suikergehalte van de nectar is gemiddeld 61%. Gedurende de gehele dag valt er op de bloemen van deze Gamander nectar voor de bijen te puren.

Vermeerdering

De vermeerdering geschiedt zowel vegetatief, door de vorming van worteluitlopers, als door zaad. Voor de ontkieming heeft het zaad een koudebehandeling in de vorm van vorst nodig.

Echte gamander (*Teucrium chamaedrys* subs. *germanicum*)

A deel van in bloei staande plant; B bloem in de beginfase van de bloei; C meeldraden; D helmknop;

E stuifmeelkorrel (tricolporaat): 1 polair, 2 equatoriaal; F stamper; G vruchtbeginsel met nectarium; H nootje.

De gewone slobkousbij (*Macropis europea*)

Wederik

Wil je ooit een slobkousbij zien, dan moet je gaan zoeken op plekken waar al een flink aantal jaren achter elkaar grote wederik (*Lysimachia vulgaris*) rijkelijk bloeit en waarbij wat nectarplanten in de buurt staan als bijvoorbeeld wilgenroosje (*Chamerion angustifolium*) of wolfspoot (*Lycopus europaeus*). Want slobkousbijen zijn specialisten op grote wederik. Deze plant levert echter geen nectar, wel is ze leverancier van stuifmeel. Voor haar dagelijkse korte maaltijden van nectar is de gewone slobkousbij daarom aangewezen op planten, die ook aan de slootkant staan en wel deze godendrank produceren. Deze planten mogen niet te diep zittende nectar hebben, want slobkousbijen hebben maar korte tongen.

Omdat grote wederik geen nectar produceert is het een weinig geliefde plant voor insecten. Honingbijen vliegen er niet op. Dus als je er een vrij klein zwart en welhaast verlegen bijtje op bezig ziet, dan is het zeker een slobkousbij. Het blijkt dat deze bij in staat is om met haar vier voorste poten de olie te verzamelen, die aan de voet van de helmdraden wordt geproduceerd. Bij het bevliegen van de bloemen komt het lichaam van de bij in contact met stuifmeel. Dit wordt samen met de olie vermengd en aan de achterpoten, op de plek waar de slobkous zit, verzameld.

De slobkous

Een slobkous is een speciale soort (witte) kous zonder voetje eraan. Een vrouwelijke slobkousbij is over haar hele lichaam vrijwel zwart. Echter aan de schenen van de achterpoten zitten haren, zodat je met enige fantasie kunt zeggen, dat de bij slobkousen draagt, want de voetdelen (tarsen) zijn zwart. Aan dit deel en nog een ander stuk van de achterpoot wordt het met olie doordrenkte stuifmeel als een gordeltje rondom de poot vervoerd.

Vrouwelijke slobkousbijen hebben de merkwaardige gewoonte om bij bloembezoek de achterpoten hoog boven hun lichaam uit de bloem te laten steken. Misschien om de verzamelde voedselbrij niet te verliezen, maar mogelijk ook om mannen af te weren, want die vliegen alleen op wederik om vrouwen te zoeken; voor voedsel vind je ze er niet. De paring vindt vaak plaats op wederik. Vrouwelijke slobkousbijen zijn rustige vliegers, die je bij rustig benaderen

Als je er een vrij klein zwart en welhaast verlegen bijtje op de grote wederik bezig ziet, dan is het zeker een slobkousbij

goed kunt observeren, maar het is moeilijk voorspelbaar welk bloemetje ze als volgende gaan bezoeken. Je hoeft ze niet eerder dan half juni te verwachten. Zo ongeveer op de langste dag van het jaar komen ze tevoorschijn.

Grondbewoonster

De nesten worden ondergronds gemaakt. Dit gebeurt onder de vegetatie van een berm of talud. Daarom zijn er maar weinig vondsten van bekend. Uit enkele waarnemingen is gebleken, dat de gangen schuin de grond in worden gegraven en 10 cm lang kunnen zijn, maar niet meer dan ongeveer 5 cm onder het grondoppervlak eindigen in een nestkamertje. Zo'n kamertje is van binnen bekleed met een groene laag, die geen water doorlaat. Hierin ligt een wat langwerpige bijenbroodje van stuifmeel en olie. Het ei wordt er bovenop gelegd. De volgroeide larve spint zich in en verpopt pas in de voorzomer van het volgende jaar. De nestgang vertakt zich vaak tot enkele naast of op elkaar gelegen cellen.

Voorkomen

De gewone slobkousbij komt nog in redelijke aantallen voor in grote delen van ons land. Alleen uit de meest

westelijke en noordelijke 50 km van ons land zijn weinig meldingen bekend. Sporadisch wordt het dier in de duinen aangetroffen. Een juist maabeheer, met de zekerheid dat grote wederik tot bloei kan komen, is de beste garantie voor het behoud van de soort. De bruine slobkousbij (*Macropis fulvipes*) is een uiterst zeldzame soort, die ook op penningkruid (*Lysimachia nummularia*) en puntwederik (*Lysimachia punctata*) vliegt. Van deze soort zijn de laatste jaren alleen meldingen van een bepaalde plek in Eindhoven-stad bekend. In meer oostelijke streken komt de soort frequenter voor. De beharing aan de poten is bij deze soort niet wit maar bleekbruin, maar een goed onderscheid tussen beide soorten is voor niet-ingewijden moeilijk te maken.

Parasieten

Van beide slobkousbijensoorten is tot op heden slechts één soort koekoeksbij bekend, namelijk de bonte viltbij *Epeoloides coecutiens*. Dit is een heel fraai dier dat overwegend zwart van kleur is, met donkerrood aan het begin van het achterlijf en wit viltig behaarde vlekken op de poten en het achterlijf. De mannetjes zijn overwegend stralend roodbruin met groene gevlekte ogen. Deze koekoeksbijen zie je, als je geluk hebt, wel eens vliegen op dezelfde nectarplanten waarop ook de slobkousbijen foerageren. Hoe deze dieren de nesten van hun waardbij opsporen en hoe ze precies te werk gaan bij hun parasitaire insluiping is niet bekend.

IMKERSHOP 'HET BIJENHUIS'

Een imker met verstand
wordt bij Het Bijenhuis vaste klant

Voor snelle bestelservice

tel 0317 422 733

fax 0317 424 180

e-mail bijenhuis@vbbn.nl

Grintweg 273

6704 AP Wageningen

online winkelen bij www.vbbn.nl

bijen

BUITENLANDS

Een eenmalige driedubbele oproep

Ten eerste: de redactie van BIJEN zit verlegen om vertalers van artikelen die in buitenlandse (met name Engels-, Duits- en Franstalige) tijdschriften verschijnen en die ook de aandacht van onze 7000 abonnees verdienen. Bent u imker of in bijen geïnteresseerd én meertalig, dan roepen wij u op met ons contact op te nemen. Waar het min of meer wetenschappelijke artikelen betreft willen wij u vragen uw vertaling in een toegankelijk taalgebruik te gieten – het artikel te bewerken dus – zodat ook de praktische imker van het gebodene kan profiteren.

Ten tweede: imkers tref je in alle lagen van onze bevolking aan en Hollanders tref je overal ter wereld aan. Daar bevinden zich ongetwijfeld ook imkers onder. Die willen wij vragen hun ervaringen met bijen in het

buitenland en hun kennis daaromtrent op grond van de bladen die daar verschijnen, met ons te delen.

Ten derde: omdat deze buitenlandse imkers waarschijnlijk niet over ons blad BIJEN beschikken, vragen we degenen onder onze lezers die relaties hebben met deze imkers (familie, vrienden, kennissen) hen op de hoogte te stellen van deze oproep.

U kunt ons schrijven, bellen, faxen, mailen op de volgende wijze:
Maandblad BIJEN, t.a.v. mw. M. Canters, Postbus 90,
6720 AB Bennekom. Tel. 0317-42 24 22,
fax: 0317-42 41 80, E-mail: redactie@vbbn.nl
Wij horen graag van u. Bedankt op voorhand.
Redactie BIJEN

Nieuwsbrief eilandbevruchtingsstation 'Ameland'

In 2002 heeft het (Buckfast) Teeltstation Ameland een aantal imkers de gelegenheid gegeven hun koninginnen te laten bevruchten op het eiland. Er was niet veel ruchtbaarheid aan gegeven wat de beheerders van het Teeltstation 'Ameland' de gelegenheid gaf ervaring op te doen met het in ontvangst nemen en weer afgeven van de bevruchtungskastjes.

Daar we afhankelijk zijn van de boottijden moet e.e.a. voor beide partijen, nl. de imkers en de beheerders, redelijk op elkaar afgestemd worden.

De resultaten waren bemoedigend: een bevruchtingspercentage van 70%. Er zijn imkers die dit niet voldoende vinden, maar de praktijk wijst uit dat een bevruchtingspercentage tussen de 70-80% het maximale is wat men op een bevruchtingsstation kan verwachten. Natuurlijk zijn er uitzonderingen naar individuele imkers toe, waarbij de een 100% scoort en een andere 20 of 30%.

Uiteraard spelen ook de weersomstandigheden een belangrijke rol. Het is dan ook zaak dat de imker zijn bevruchtungskastje optimaal voorbereidt. Dat betekent: voldoende voer en bijen meegeven (maar ook niet stampvol), en de koningin moet minstens vijf dagen oud zijn als u haar verzendt. Zij is dan ook sneller zover om een bruidsvlucht aan te gaan, wat weer kan resulteren in een hoger bevruchtingspercentage.

Om er zeker van te zijn dat u uw eigen koningin weer terug krijgt dient u haar te merken.

Uit bovenstaande zult u begrijpen dat de mogelijkheid van het inzenden van bevruchtingsvolksjes naar Ameland ook dit jaar weer mogelijk is. De aanmelding staat open voor alle imkers.

In het teeltverslag en op de website van het Teeltstation Ameland staan de inleveringstermijnen en de suggestie wanneer om te larven.

Uiteraard is er een maximum aan het aantal inzendingen. Wanneer u zich opgeeft krijgt u te horen of het nog mogelijk is.

De inleveringsdata zijn 31 mei, 21 juni en 12 juli.

Als darrenlijn staan er de dochters van UG99570. Dit zeer rustig Buckfastmateriaal stamt af van oud, door ULF Grunh geïmporteerd, Buckfastmateriaal.

Dus een gelegenheid om uw koninginnen met een unieke Buckfastlijn aan te paren.

Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met:

Gosse van der Velde, 050-54 21 794,

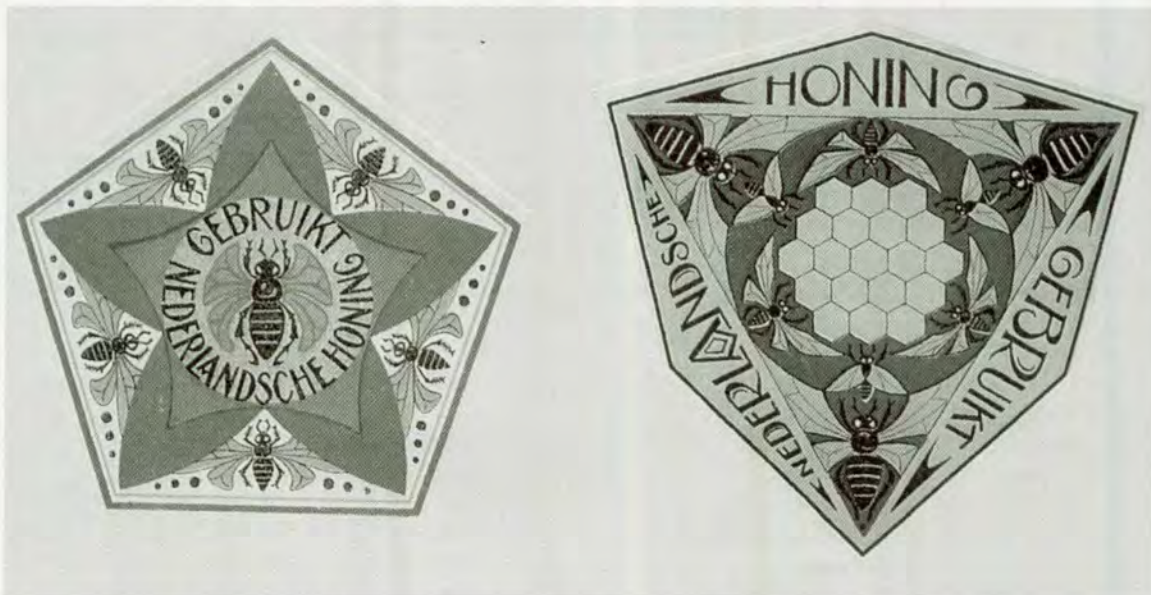
E-mail: gvdvelde@worldonline.nl

of Jan Kienstra, 0519-54 26 44 of 06-53 43 85 63,

E: j.kienstra@tiscali.nl

Website Ameland: Buckfast.wolweb.nl of home-worldonline.nl/~gvdvelde/ameland

170

Reclame sluitzegels. Altijd goed om te weten natuurlijk.

Hoe zijn de volken de winter doorgekomen?

Dat was het eerste punt op de agenda. Zo nu en dan houden we een soort studiebijeenkomst. Dit was er zo een die vlot zou verlopen en niet erg lang zou duren. Dat was tenminste de bedoeling.

Ieder van de zestien aanwezige imkers had wel iets te melden. Sommigen hadden geen problemen gehad en vertelden dus uitvoerig waarom niet. Anderen hadden wel problemen. Dode volken en vertrokken volken. Bij die dode volken kwam het voor dat de tros die in de benedenbak zat, de bovenbak niet kon bereiken toen het koud werd. Heel veel voer, maar een afstandje van een paar millimeter te veel konden ze niet overbruggen. Het bleek bij die vertrokken volken geen verdwijnsiekte te zijn zoals ik in het aprilnummer opperde, maar gewoon een kwestie van beroving. Het waren hele sterke volken die vreemde bijen met een lege maag toelieten. Helaas vertrokken ze weer met een volle maag. Bijen kennen ook zoiets als noaberplicht, burenplicht. De bijen uit de kast gingen meehelpen en toen de kast leeg was bleven ze meteen maar bij de burens wonen. Zo werd een buurimker dus bijenrijker.

Hoe bestrijden we de varroamijt? Met chemie?

Punt twee van de agenda. Toon had bij een eerdere bijeenkomst de opdracht meegekregen praktijkonderzoek te doen naar varroabestrijding met chemie. Hij had daartoe Internet afgestuurd en onderzocht methoden waarbij mierenzuur de hoofdrol speelde. Hij legde wat spullen op tafel waaronder een Nassenheiderverdamper. In zijn handen een indrukwekkend pak papier dat achteraf het hele internet bleek te zijn. 'Ze weten d'r allemaal niets van' donderde de stem van Toon de kamer in. Grote ogen van de toehoorders! 'Nou' zei Toon, De een zegt dit, de ander dat en de literatuur wat anders!' Hij was al spoedig van de gebruiksaanwijzing afgeweken die bij de verdamper verstrekt was. Want die gaf grote variabele waarden te zien in gebruik en effect. Het is nu eenmaal zo dat bijen een apart soort is, met een eigen wil. Zij maken zelf wel uit hoeveel de verdamper verbruikt bij de verticale methode. De verdamper tussen het broednest dus.

Toon dacht horizontaal en zette de verdamper boven het volk. De bijen hadden nu minder te vertellen. Mierenzuurdamp is zwaarder dan lucht en zakt naar beneden. Dat is een waarheid als een koe. Hij legde eerst een lap plastic met een gat zo groot als een

A4tje op de ramen. Dat dekte hij af met een stoffen lap om de bijen benedendeks te houden en op die lap de verdamper. Met een grote wiek (verdampingsplaatje of lont) of met een kleine wiek waarmee de verdamping te regelen zou zijn. Toon was aardig in zijn wiek geschoten toen de verdamping ook nu per dag sterk varieerde. Ook met de ronde verdamper had hij gewerkt, maar die kon ook geen genade vinden in zijn ogen.

Om kort te gaan: Toon had met chemie, diverse apparaatjes en pijnlijke nauwkeurigheid geprobeerd varroabestrijding toe te passen. Enige van zijn conclusies waren dat er mijten gedood werden, dat men er maar bitter weinig van af wist en dat iemand die zegt geen 'krabbelaars' (mismaakte bijen met kleine vleugeltjes) te hebben, liegt.

Vangen met darrenraat?

Punt drie. Theo had de opdracht te kijken hoe je het beste mijten kon vangen. Met de darrenraatmethode dus. 'Als ik er veel heb en het worden er steeds minder, dan ben ik tevreden'. 'Ik hang een raam darrenraat in het broednest en laat dat beleggen. Als de cellen gesloten zijn haal ik het er weer uit en hang er een ander in'. Het raam met broed gaat dan de diepvries in en na twee dagen zijn de mijten dood en de eitjes ook. Dan kopt hij de darren heel voorzichtig met een scherp mes. En het raam wordt op d'n hof gezet waar de meesjes het weldra ontdekt hebben. Het wachten is nu op het raam dat in de kast hangt.

Met een meegebracht raam laat hij ons zien hoe de mijten op zo'n larve er uit zien. Hij heeft tellingen gedaan en komt tot een aantal van 225. En zegt er meteen bij dat zich in een hoek een kolonie van 75 mijten bevond. Een steekproef kan dus heel verkeerde indrukken geven.

Met die beide methoden werden we laat op de avond naar huis gestuurd met op ons hart de opdracht gebonden met zijn allen te vuur en te zwaard en tegelijkertijd de mijt te bestrijden volgens de richtlijnen van de deskundigen ook al blijken de bijen het niet altijd met hen eens te zijn. Dat is toch nog beter dan zelf experimenteren, vinden ze allebei.

Intussen moet ik kiezen (maar niet heus!): een tweede diepvriezer of mijn vrouw. Want mijn raten tussen de diepgevroren snijbonen en biefstukjes? Dat zie ik nog niet zo zitten.

Op weg naar de Algemene Vergadering

Zaterdag 29 maart. Vroeg uit de veren en vanuit het logeeraadres te Almere naar de trein. Het was aanvankelijk rustig. Op station Duivendrecht stapten meerdere passagiers in. Schuin tegenover me zat een dame een boek te lezen, cd-speler voor het raam en microfoonjes in de oren. In Utrecht kwam een wolk geurtjes in de coupé. Een tienermeisje plofte tegenover de dame neer. Er werd uitvoerig toilet gemaakt en een GSM kwam tevoorschijn. De boeklezende dame keek geërgerd op en gelijk werd de volume-regelaar van haar speeltje opgeschroefd. De 'tiener' deed alsof ze niets merkte en draaide een nummer. Na luttele seconden een ander nummer. Uiteindelijk leek ze contact te hebben. 'Oh, je bent er niet?' klonk het zeer luid, 'wat jammer, nou tot ziens dan. Doeiii'. Het venijn was te snijden. Vervolgens deed ze haar bril af, lenzen in en kamde omstandig haar haren. Station Ede - Wageningen. Op het stationsplein de rust van een zaterdagochtend. Twee zeer bejaarde dames bevonden zich op het plein en wachtten op hun bus. Een van de dames stond bij het wachthokje met haar koffer. De ander had haar koffer midden op het plein gezet en liep er achterwaarts van vandaan. Ik bleef verbaasd staan en ze botste bijna tegen me op. We verontschuldigten ons beiden. 'Ziet u', zei de dame, 'Ik heb al een tijd in de trein stil gezeten en door te gaan lopen stimuleer ik mijn bloedsomloop'. Met een twinkende slimheid voegde ze er aan toe 'door achterwaarts te lopen houd ik gelijk mijn koffer in de gaten'. Alles weer verklaard.

Een uitdagende hobby

Bij elke bijeenkomst en vergadering hetzelfde tafereel. Eraan voorafgaande en tijdens de pauze ontmoet je weer veel bekenden, het is en blijft een sociale eendenvijver, maar wel heel leuk. Uiteraard komen ook de serieuze punten aan bod, zoals een beleidsplan 2003. Er worden daarin een aantal punten genoemd waaraan dit jaar extra aandacht zal worden besteed zoals duurzame bestrijding van de varroamijt en Amerikaans vuilbroed, bijenweide en dracht, honing en andere bijenproducten, onderwijs, financiële zaken en profilering van de vereniging. De genoemde actiepunten zijn allemaal nodig, niemand die daaraan twijfelt. Het zijn echter geluiden die we al zo vaak hebben gehoord. Er wordt hard gewerkt en toch neemt het aantal imkers steeds verder af. Voortzetting van deze lijn lijkt vechten tegen de bierkaai. Er werd gesteld dat de motivatie om met het houden van bijen te beginnen

wordt bepaald door zaken als gebrek aan dracht, weinig honing, de varroamijt of andere bijenziekten. Daarmee ben ik het pertinent oneens. Met die zaken wordt de beginnende imker pas later geconfronteerd, maar dan is wellicht de vonk al overgeslagen. Motivatie om met het houden van bijen te beginnen wordt in eerste instantie gevoed door het enthousiasme van imkers. Daarin ligt onze kracht. Maak daarvan gebruik. Presenteer de bijenteelt als een uitdagende hobby, en vrijetijdsbesteding.

PR actief

Onderzoek de mogelijkheid om als vereniging aanwezig te zijn op plaatsen waar veel bezoekers worden verwacht. Ik denk hierbij aan de landelijke hobbybeurs. Ontwikkel een aantrekkelijke presentatie. Maak gebruik van vrijwilligers, schakel regionale clubs in. Zorg dat er een formulier aanwezig is voor geïnteresseerden met korte pakkende tekst over het houden van bijen. Deze formulieren, voorzien van naam en adres van de geïnteresseerde kunnen in een speciaal daarvoor aanwezige bus worden achter gelaten. Later krijgen ze vanuit de hoofdvereniging of vanuit een sub uit hun woongebied meer informatie. Er moet uiteraard voor een plaatselijke vervolgpvang worden gezorgd. Ook bij grote regionale evenementen moet de imkerij vertegenwoordigd zijn, georganiseerd vanuit het PR team uit de groep. Daarvoor moet ondersteunend materiaal vanuit de hoofdvereniging beschikbaar zijn of door een groep zelf worden gemaakt. Gebruik het eerder genoemde formulier of stel er zelf een samen. Praat er met elkaar in de groep over. Bestuurders kunnen het niet en nooit alleen. Het moet door de totale imkerij gedragen worden, dat zijn u en ik. Het zijn suggesties die je makkelijk naar voren brengt, maar die wel het nodige zullen kosten. Financiën en man/vrouwkracht. Maar wat willen we, de imkerij levenskrachtig houden of

met elkaar indutten. Keihard gewerkt is er zeker tijdens de Floriade. Alles op vrijwillige basis, een geweldig reclame voor de bijenteelt en een groots financieel resultaat. Ook hier veel geestdrift bij de bezoekers. Jammer dat er geen mogelijkheid aanwezig was om blijvend contact met geïnteresseerden te leggen. Het plannetje was er, zie 'BIJEN' 10(11): 312 (2001). Het is niet opgepakt, ook zelf ga ik niet vrijuit.

Terug naar de bijen

Rond half mei is de voorjaarsdracht voorbij en begint een schraalhans periode voor de bijen. Om ze aan het werk te houden vervang ik de lage honingkamer door een broedbak met in het midden twee raten open broed aangevuld met raampjes kunstraat. Uiteraard moet er flink gevoerd worden. Bij alle verhalen over koninginnen die pas gebouwde raat zo graag beleggen zet ik vraagtekens. Inderdaad klopt het bij een zwerm, maar dat is dan ook een borrelende bron van vernieuwing. Bij het ruimte geven van de hoofdvolk bij weinig of geen dracht en een wellicht al onzichtbaar aanwezige zwermdrang gaat het allemaal minder automatisch. Je bent geneigd te denken dat de bijen andere zaken aan hun kop hebben. Misschien is dat ook wel zo. In de praktijk komen we nu geleidelijk bij het moment dat de volken gesplitst moeten worden, de enige manier om de zwermimpuls richting te geven. Let wel, richting die ons zint. Het ene jaar lukt dat beter dan het andere. Hier in het noorden komt dat werk begin juni pas echt op gang. Het volksdeel met ouwe moer gaat na verloop van een week gewoon door met de broedaanzet, terwijl in het moerloze deel jonge koninginnen in de maak zijn. Door de broedstilstand van een maand blijven de volken met jonge moer op achterstand wat de sterkte betreft en ze doen het tijdens de zomerdracht (lamsoor) beduidend slechter dan de volken met oude moer. Dat kan worden opgevangen door raten uitlopend broed van het volksdeel met oude moer over te hangen naar het deel met jonge koningin. Het onderdrukt gelijk de zwermneiging in het volk met ouwe moer. Een andere manier is om al vroeg te beschikken over jonge moertjes die in het moerloze deel worden ingevoerd. Dit jaar staat dat op het programma. In het moerloos gemaakte deel worden na de splitsing de aangezette doppen na 10 dagen allemaal weggebroken. De drieramers zet ik voor het einde van de voorjaarsdracht op om roverij te voorkomen.

Mini-volkjes, maxi-drama

Koninginnen kweken in mini volkjes is en blijft riskant. Beste mensen, de bijen zijn geen speeltje waar je naar

goeddenken mee kunt handelen. In ons klimaat moet je bij de koninginnteelt niet in pollepels bijen maar in raten bijen denken. De verzameling bijen moet een volkje kunnen vormen. Een goed met bijen gevulde drieramer is voor mij de minimale afmeting om aan die eis te kunnen voldoen. De afgelopen jaren 100% succes met het kweken van reservemoertjes in drieramers doet me niet naar een andere aanpak verlangen. Denk er eens aan hoeveel moeite het die pollepel bijen zal kosten om het interne klimaat op een juist niveau te houden als in juni de regen klettert en wij geneigd zijn de verwarming in te schakelen, of als de hitte ondraaglijk is. Ook de ontwikkeling van de onbevuchte koningin krijgt in mini-volkjes niet de juiste begeleiding om een goed functionerende bevruchte koningin te worden. Het volgende verhaal spreekt boekdelen. 'Apidea's vullen, controleren, alles loopt volgens het boekje. Maar helaas, de paring laat te wensen over. De koninginnen komen niet terug, of ze zijn plotseling verdwenen of ze leggen geen bevruchte eitjes. Van de twaalf doppen hielden we welgeteld één koningin over die na een paar weken door de bijen werd opgeruimd. Omdat we dit nog niet zo heel lang doen zijn we blij dat we van anderen dezelfde verhalen horen. Het zit niet alleen bij ons tegen, heel Nederland lijkt te vechten met de majesteitenteelt. De aanhouder wint en dus doen we straks nog een rondje, aldus Mirjam van Leeuwen uit de sub Leiden'.

Het weer in juni

Voor het midden van het land geldt voor de periode 1971-2000 als normaal gemiddelde 187 uren zonneshijn, 72 mm neerslag en 19,8°C als maximumtemperatuur.

Juni maanden				
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1998	-		++ (134)	N
1999	+		N	N
2000	N		-	+ (21,1)
2001	+		- (50)	N
2002	N		N	+ (21,5)

Geraadpleegd

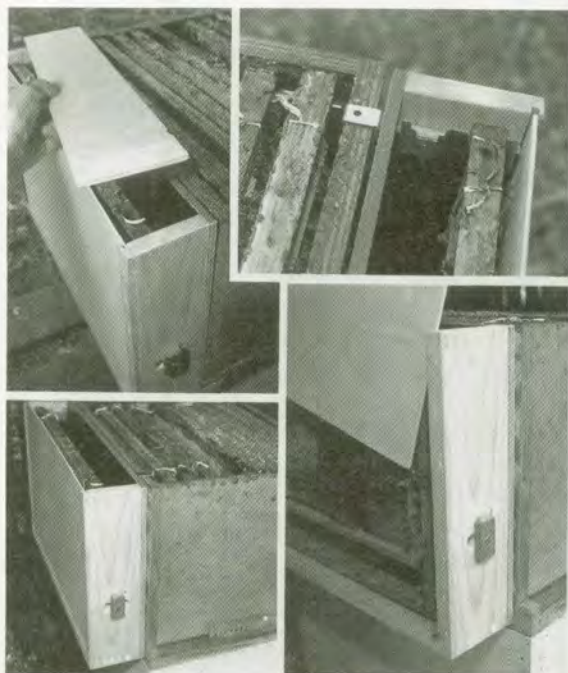
Leeuwen, Mirjam van, Van de imkerij 'De gouden Moer', De Stertselaar 27(1): 006 (2003) VBBN subvereniging Leiden e.o.

Raampjesbewaarder

Peter Linnartz

Bij kastonderzoek nemen we toch altijd eerst een raam eruit en plaatsen dat elders buiten de kast, nietwaar? Met de vrijgekomen ruimte werkt het allemaal wat gemakkelijker, zijn er minder risico's voor de koningin en blijft het volk rustiger. Soms kom ik de koningin al in het begin van het onderzoek tegen en wil ik ze even apart houden tot ik zeker weet of ik een ingreep wil uitvoeren (kunstzwerm maken, koningin knippen, koningin in de onderbak onder het rooster plaatsen, etc.). Dan neem ik ook het raam met koningin weg en breng dit voorlopig elders onder.

174 Maar is het u wel eens overkomen dat de koningin van een even buiten de kast neergezet raampje aan de wandel ging, of vindt u het ook zo jammer dat er van die grijs behaarde jongelingen van het raam aflopen en de weg niet meer terug weten, of duurt een onderzoek toch weer langer dan verwacht en hebben alle rovers van de overige bijenstanden uit het dorp het terzijde gezette honingraampje in een onoplettend moment veranderd in één grote zwarte partij agressie? De 'Uitneem-raampjesbewaarder' geeft de oplossing. Een 2-raams bewaarkastje met uitschuifbare zijwand en afdeklankje dat middels twee beugeltjes aan de rand van elke bak gehangen kan worden, zoals een Geraniumbak over een balkonrand (zie foto). Bij een kastinspectie dus alles binnen hand- en oogbereik. Zijn er na het terughangen van de raampjes veel bijen achtergebleven in de raampjesbewaarder dan schuif ik het plexiglas/triplex zijwandje weg en veeg met een ganzewiek het hele zaakje weer terug in de kast alvorens deze te sluiten. Ga ik naar de bijen, dan is mijn 'raampjesbewaarder' een stevige draagtas voor de bijenpijp, tabak, wiek en ander imkergerie.

Timmertips

- Het uitneembare zijwandje blijkt in de praktijk zeer handig bij het eruit vegen van de laatste bijen.
- De bijenruimte behoeft hier niet gerespecteerd, maak de afstanden juist groter zodat er snel gewerkt kan worden zonder het knellen van bijen.
- Gebruik aan de binnenzijde glad materiaal (bijvoorbeeld betonmultiplex) zodat achtergebleven bijen nog gemakkelijker verwijderd kunnen worden.
- Maak in de voorzijde een gat met een wartel ervoor, dan heb je er ook een klein noodkastje bij.
- Het voorbeeld op de foto is voor Dadantkasten en -ramen.

Een andere weg

Als ik mijn oor goed te luisteren leg, hoor ik veel imkers zichzelf de vraag stellen: hoe is het toch mogelijk dat de vijf imkerorganisaties in Nederland niet tot één Nederlandse imkerorganisatie kunnen komen?

Het gekke is dat praktisch heel imkerend Nederland er de noodzaak van inziet en toch wil het maar niet lukken. Het lijkt wel, dat na ruim twee jaar vergaderen in de stuurgroep we nog verder uit elkaar zijn gegroeid. Sommigen ervaren dit als zeer pijnlijk. Anderen

voelen zich machteloos. Weer anderen komen met goed bedoelde voorstellen om toch alles weer vlot te trekken, doch anderen staan daar weer sceptisch tegenover. Misschien kan het volgende verhaal met onderstaand motto ons uit de impasse helpen.

'De oplossing van een probleem dient zich aan zodra twee of meer mensen of groepen mensen zich verbinden in een gemeenschappelijk belang of samenwerken aan een gemeenschappelijk doel.'

In Amerika waren twee mensen, een man en een vrouw

- hij heette Bill en zij Helen - die beiden werkzaam waren als psycholoog aan het Columbia Presbyterian Medical Center in New York. Bill werd als eerste aangesteld in de functie van directeur van de afdeling psychologie. Een paar maanden later voegde Helen zich bij hem. In de eerste zeven jaar van hun relatie hadden ze veel problemen met elkaar. Ze bleken volkomen tegengestelde karakters te hebben. Hoewel ze enerzijds goed met elkaar konden samenwerken, waren er op het persoonlijke vlak veel spanningen en conflicten. Ze hadden niet alleen moeilijkheden in hun eigen relatie, ze hadden ook problemen met andere mensen op de afdeling, met andere afdelingen van het medisch centrum en in de samenwerking met andere medische faculteiten. Zoiets is typerend voor de sfeer binnen een grote universiteit of een medisch centrum en Columbia vormde daarop geen uitzondering. Het keerpunt kwam op een lentedag toen zij samen naar het Cornell Medical Center moesten aan de andere kant van de stad, waar ze regelmatig een vergadering hadden met collega's uit andere vakgebieden. Daar waren meestal onverkwikkelijke toestanden met een hoop ellebogenwerk en zwartmakerij, ook iets wat heel gewoon is in een universitaire omgeving. Zijzelf deden er net zo goed aan mee door andere mensen te bekritisieren en te veroordelen. Maar op die dag,

vlak voordat ze op weg gingen naar de vergadering, deed Bill, die een rustige en bescheiden man was, iets wat voor zijn doen heel ongewoon was. Hij stak tegenover Helen een vurig betoog af waarin hij zei dat er naar zijn idee toch een betere manier, een andere weg moest zijn om met die vergaderingen en de problemen die zich daar voordeden om te gaan. Hij vond dat ze elkaar liefdevoller en toleranter moesten behandelen in plaats van zich te laten leiden door competitiedrang en kritiek.

Net zo onverwacht en ongewoon was de reactie van Helen: ze was het met hem eens en beloofde plechtig dat ze hem zou helpen die andere weg te vinden. Dat ze het eens waren was voor beiden een volkomen verrassing, aangezien ze vroeger geneigd waren elkaar te bekritisieren in plaats van te accepteren. Hun verbintenis - samen een andere weg vinden - laat zien dat mensen elkaar kunnen vinden in een gemeenschappelijk doel, en dat is, zoals ik in het begin al zei hét middel om tot een oplossing te komen.

Wie wil weten hoe het met Bill en Helen verder is gegaan, mag met mij contact opnemen.

Wie van ons voelt zich geroepen de rol van Bill op zich te nemen en wie die van Helen?

Jo Janssen, Cuijk,

Tel.: 0485-32 12 05, E-mail: janssenjo@tiscali.nl

bijen

neijd

CURSIEF

Rik Oldeven

'Verenigen doe je met een krant'

Deelnemers aan een beginnerscursus staan meestal versteld bij het aanhoren van de wijze waarop bijenvolken worden verenigd. 'Met een krant...? Met welke dan? Of maakt dat niet uit?' De Telegraaf wil in de groep nog wel eens hoge ogen gooien en dat komt goed uit. Hoe meer drukinkt in welke kleur dan ook, hoe beter. Want het gaat tenslotte om de geur. Maar ook de gaatjes van de ontzegelvork in die krant en de honing in de buurt daarvan aangebracht, kunnen het verenigingsproces gunstig beïnvloeden.

Ik denk wel eens: zo zou die al jarenlang beoogde fusie tussen onze grotere en kleinere imkerbonden moeten plaatsvinden. Met een krant, een aantal gaatjes en wat honing. Als de vereniging tussen de bonden tot nu toe niet gelukt is, ligt het - biologisch gesproken - dus óf aan de krant óf aan de gaatjes óf aan de honing.

Laten we dat even met elkaar doornemen. Aan de krant kan het niet liggen. Er is maar één krant in bijenland: BIJEN. En dat blad is elf jaar geleden al door vereniging tot stand gekomen. We weten dus al lang hoe dat moet. Zou het dan aan die gaatjes liggen of aan de honing die je daarop smeert? Ik denk het. Om in het beeld te blijven: je zou die gaatjes ook wat groter kunnen maken. Met een potlood of een pen bv. Je geeft zo wat meer opening. Ook zou je wat meer honing kunnen gebruiken die door die openingen dan wat rijkelijker vloeit. Nou ja, de conclusie ligt voor de hand. De 'krant' BIJEN heeft al gezorgd voor dezelfde geur. Als we nou eens wat scheutiger zouden worden in de uitwisseling van informatie en in het spreiden van middelen, zou de vereniging, de fusie in een mum van tijd een feit kunnen zijn. Zonder slachtoffers.

We moeten het wél willen natuurlijk. Of moeten we wachten totdat het moet?

Zwermen en geurstof

Vormt de geurstof, die door een zwerm wordt achtergelaten eventueel weer een aantrekkingspunt voor de volgende zwerm? Heb ik misschien een vreemde zwerm teruggegeven aan mijn kast of werd de eigen zwerm als 'vreemd' ervaren? Of wordt een uit zijn krachten gegroeid volk in een te groot huis tot vreemd volk?

Deze maand stelt Gijs Wirtz uit Hapert een aantal boeiende vragen over het zwermen, naar aanleiding van een onaangename gebeurtenis die hem overkwam met een uitzonderlijk grote zwerm.

176

Ik heb drie bijenkasten. Kast 3 is een veeger, die ik eerder dit jaar heb gemaakt van kast 2, waarbij de oude koningin werd meegegeven. Die kast doet het verder prima en is goed in de gaten te houden omdat er wat plexiglas ramen in zitten. Kast 2 heb ik dus geveegd, er zijn doppen aangezet, en op de avond dat er getuut en gekwaakt werd heb ik de kast geopend en schoon gemaakt, op twee koninginnen na die het verder zelf mochten uitvechten. Een aantal weken later is er toch nog geen broed. Maar dan komt er net een voorzwerm af uit kast 1 en die is met succes via een krant verenigd. De kasten 2 en 3 zwermen verder niet meer.

Dichtgekite kast vol honing

Kast 1 is een geval apart. Het is een oude en zeer moeilijk toegankelijk simplex kast: alles zit zo zwaar aan elkaar gekit dat van de binnenkast zelfs stukken hout achterblijven. Ik zou die kast allang vervangen hebben als er niet elk jaar weer zo'n enorm goed resultaat uit kwam.

Op 29 mei voer ik een volledige inspectie uit in kast 1. Ik heb extra lang gewacht vanwege het late voorjaar dit jaar, maar ik ben nog te vroeg; geen doppen. De kast bestaat uit twee broedkamers en een honingkamer en zit bomvol. Ook is er al veel honing. Ik geef twee ramen broed aan de veeger van kast 3 om ruimte te maken. Op 1 juli haal ik 22 kg honing uit deze kast 1. Kast 2 geeft nauwelijks iets: wat daar aan honing is, is niet verzegeld.

Zwerm na zwerm

Op 4 juli komt er een flinke voorzwerm af uit kast 1. Die wordt met kast 2 verenigd. Omdat de simplexkast zo moeilijk te openen is en om de zaak niet te veel te

verstoren inspecteer ik kast 1 niet. De eerste nazwerm komt niet op 13 maar op 15 juli vanwege het regenachtige weer op 13 en 14 juli. De zwerm vang ik op en stop ik 's avonds terug. Daarna zijn er op 17 en 21 juli zonnige dagen tussen de regendagen en komen er prompt weer nazwermen af. Je kunt er de klok op gelijk zetten. Op 22 juli, als het zeer warm is hangt er weer een zwerm. Alle zwermen hangen steeds op exact dezelfde plaats, namelijk aan een appelboompje in een rijtje met bomen er voor en er achter, gewoon rond een stam en tak. Zo ook de zwerm op 22 juli. Deze zwerm is echter extreem groot: een compleet tot de rand afgevulde bijenmand. De zwerm wordt weggezet in afwachting van de avond.

Een regen van dode bijen

Een paar uur later hangt er weer een zwerm, echter veel kleiner, een halve 10 liter emmer (de manden zijn op). Die zwerm hangt voor het eerst op een andere plaats. Ik voeg een extra broedkamer en honingkamer aan de Simplexkast toe om ruimte te maken in een poging het zwermen te laten stoppen. Ook haal ik nog even 5 kilo honing uit kast 1 die dus in 3 weken verzameld werd. 's Avonds voeg ik beide zwermen toe aan de groter gemaakte kast 1, nu met 3 broedkamers en 2 honingkamers.

De volgende dag en de rest van de week regent het dode bijen uit de hemel. Bijen vliegen letterlijk vechtend rond en storten dood naar beneden. Voor de kast is het een slachtoffer. Aan het eind van de week ligt er een twee centimeter dikke laag dode bijen. Om een indruk te krijgen: op de terrassen op 30 meter afstand van de kast ligt nog ongeveer een dode bij per vierkante meter. Nadat deze strijd een aantal dagen woedt, probeer ik alsnog via een krant de zaak te verenigen. In de bovenste honingkamer, die nog geen ramen heeft, zijn inmiddels twee complete platen raat aan de dekplank gemaakt en er zit nog een flink deel van het volk. Ik breng een krant aan tussen het broed van bak 2 en 3. Die krant is de volgende dag weggegeten, en het vechten stopt.

Wat is er gebeurd?

Er woont geen imker bij mij in de buurt binnen een straal van zo'n vijf kilometer. Maar toch begin ik me af te vragen of ik het stomme toeval heb meegemaakt, dat een vreemde zwerm (hij was ook zo abnormaal

Gijs Wirtz bij zijn bijenvolken

groot) precies daar op tien meter van de kasten is gaan hangen waar al de andere zwermen steeds hebben gezeten. Of wordt een uit zijn krachten gegroeid volk in een te groot huis tot vreemd volk?

Reactie van Hayo Velthuis

Maandenlang blijvende geurstof

Het verhaal van Gijs Wirtz heeft een aantal interessante kanten. Om te beginnen het feit, dat zijn zwermen telkens op dezelfde plaats gaan hangen. Dit is een verschijnsel dat vaak wordt waargenomen. Het heeft te maken met het achterblijven van geurstoffen, die door de werksters of de koningin worden achtergelaten. Het fijne weten we er nog niet van. Die geurstoffen kunnen maanden blijven zitten.

Wanneer er een zwerm gaat zitten op een beroerde plek, hoog in een boom, dan doe je er goed aan die tak te verwijderen, om te voorkomen dat een volgende zwerm weer uren gaat vergen voordat je hem in de kieps hebt. Zit ie ideaal, laat de takken dan vooral zitten.

De engelse onderzoeker Butler smeerde ooit koninginnestof op de aluminium mast van zijn zeilboot om te onderzoeken of darren ook boven water vlogen. Na het seizoen en het onderzoek werd de boot in de tuin opgeslagen. Het volgende voorjaar ging er een zwerm hangen aan de gestreken mast van zijn boot, op de plek waar de koninginnegeuren waren aangebracht. Imkers stellen ook wel lokkorven of kasten op om zwermen te trekken (zie bijvoorbeeld deze rubriek van september 2002). Zij moeten bewoond zijn geweest om goed te werken. Een stukje raat helpt daarbij. In een Amerikaans programma om de uit Midden-Amerika naar het noorden optrekkende geafricana-

seerde bijen te onderscheppen maakte men gebruik van deze techniek. Vroeger, in de tijd van de korf-imkerij, was het in ons land op veel plaatsen verboden op deze manier andermans zwermen te annexeren. Ik denk dat er naast de koninginnenstoffen ook best stoffen bij betrokken kunnen zijn die van werksters afkomstig zijn, maar voor zover ik weet werd dat nooit onderzocht. Wij hebben, en niet alleen in ons land, veel ontzag voor het koninklijke en denken misschien teveel dat de koningin alles regeert.

Broeden of nectar opslaan?

Een tweede interessant aspect zit in het verhaal over kast 1. Die kast levert op 4 juli een flinke voorzwerm, die wordt verenigd met kast 2. Gezien het hardnekkige zwermen van die kast een merkwaardig late datum om met zwermen te beginnen, zou ik denken. En dan lezen we dat er drie dagen eerder 22 kg honing uit de Simplexkast werd gehaald, die bestond uit 2 broedbakken en een honingbak. Even rekenen: in een honingbak zit ongeveer 10 kg honing, in een volle broedbak 15 kg. Dan blijft er dus niet veel meer dan een enkele bak over voor het broed! Ik vermoed, dat er een maand eerder veel broed in deze kast zat, zo'n 16 broedkamerramen en misschien ook nog wat in de honingkamer. En dan is er niet veel plek meer voor de koningin om eitjes te leggen. Ze is afhankelijk van het uitlopen van het broed, waardoor er cellen vrijkomen. Ik denk, dat er op dat moment een mooie dracht begint, de haalbijen kunnen hun nectar ook niet kwijt. In zo'n geval gaat de opslag van voedsel boven het broeden, de honing wordt her en der in het broednest opgeslagen. Tijdens een goede dracht gaat een volk niet zwermen, dat kan later als de oogst is veiliggesteld. De uitlopende bijen hebben nauwelijks werk aan de verzorging van het broed, want dat is er weinig; ze ontvangen de binnenkomende nectar, verzegelen de cellen als de honing rijp is en schakelen op jonge leeftijd over op het binnenhalen van de dracht. En zo ontstaat er een groot volk dat eigenlijk geen kant meer op kan.

Puzzelend researchewerk

Gelukkig, op 1 juli komt de imker en haalt de honing er af. De koningin krijgt ruimte, legt een aantal eieren, maar het grote volk had allang gewacht op een moment om te zwermen en er zitten vermoedelijk wel gesloten doppen in het volk.

Gijs schrijft dan, dat de eerste nazwerm niet op 13, maar vanwege het regenachtige weer pas op 15 juli afkomt. Waarom verwacht hij de nazwerm pas op de 13e, dus 9 dagen na de voorzwerm? Hier is enig

recherchewerk nodig om het verhaal rond te krijgen. Een koningin in een nazwerm is tenminste drie dagen oud; zij had dus, wanneer de voorzwerm afkomt, nog 6 dagen als pop te gaan wanneer de eerste nazwerm, op 13 juli, een heel jonge koningin bevatte.

Waren er geen oudere doppen? Zou dat betekenen dat hij de gesloten doppen heeft gebroken op 4 juli? Ik heb hem erover geschreven, maar hij antwoordt dat de kast niet werd geopend. Als er op 4 juli veel doppen -in allerlei stadia van ontwikkeling- in het volk zaten, zou je toch al eerder een nazwerm kunnen hebben? Misschien zat er maar één gesloten dop in het volk op 4 juli en al helemaal geen open doppen, iets wat verklaarbaar is als de koningin al langere tijd niet kon leggen omdat het broednest volliep met honing en het volk op de dracht was ingesteld.

178

Hoe extra ruimte geven?

Dan gaat het zwermen door tot 22 juli. Vanaf het moment waarop de voorzwerm vertrok is dat 18 dagen, een behoorlijk lange periode. Het laat zien dat inderdaad de honingafname op 1 juli de koningin de kans gaf het leggen te hervatten. Wanneer op 2 juli de natte ramen werden teruggegeven en de koningin op 3 juli ging leggen, leveren deze eitjes uitlopende koninginnen op 19 juli; op 22 juli zijn ze dan drie dagen oud. De voorzwerm werd weliswaar verenigd met volk 2, maar het resterende volk bleef groot en er was nog altijd een bak gesloten broed die uitliep. Omdat de nazwermen telkens werden teruggegeven werd het ruimtegebrek niet opgelost, de zwermende moeder werd met de zwerm teruggegeven en werd alsmaar ouder. Het volk zwermde keer op keer, het moest lucht krijgen. Die ruimte krijgt het dan op 22 juli, van een kast op BBH (twee broedkamers en een honingkamer) wordt het BBBHH, met nieuwe, pas getimmerde B en H tussen de oorspronkelijke bakken. De grote zwerm gaat bovenin, vindt daar een oude H met het eigen luchtje, terwijl in de onderste 2 broedbakken een nieuwe jonge moeder uitloopt. De nieuwe bakken scheiden de twee delen, en die ontwikkelen zich snel tot onafhankelijke volken. Een oude vuistregel bij het verenigen van zwermen is dat je nooit een voorzwerm met een nazwerm moet verenigen, dat gaat fout. Ik houd het voor mogelijk, dat de geschepte zwerm nog steeds uit kast 1 afkomstig was en niet een uit de verre verte aangevlogen vreemde zwerm. Maar het laatste kan natuurlijk ook het geval zijn.

Precieze maatvoering bij zelfgetimmerde kast

Het was zoveel beter geweest wanneer er meteen op 4 juli was ingegrepen. Daarom schreef ik Gijs, voordat

ik dit commentaar gaf. Zijn kast timmerde hij zelf, de maatvoering was niet helemaal perfect en in deze kast werden de ramen van de op elkaar staande bakken flink aan elkaar gebouwd. Kortom, een heel gedoe om een volk te controleren. Het deed me denken aan mijn allereerste jaar als imker. Ik wilde eerst een beginnerscursus volgen, maar op dat moment werd een stimuleringsregeling van het ministerie 'tijdelijk' opgeschort: tot dat jaar kreeg iedere geslaagde van een beginnerscursus twee bijenkasten kado van het ministerie. De fameuze leraar bijenteelt, de heer Pater, verwachtte dat die stimuleringsregeling spoedig weer zou worden ingevoerd en hij raadde mij dan ook aan een jaartje te wachten met het volgen van de cursus. Bij mijn ouders thuis stonden nog wat grote, massieve zijschotten van bedden, groot en dik genoeg om er een bijenkast van te timmeren. De kast was snel gemaakt en er zat spoedig een mooi volk in. Om kort te gaan: ik heb toen geleerd dat de maatvoering heel precies moet zijn (de rest vertel ik maar niet). Ik begrijp dus best waarom Gijs zijn kast niet opende.

Topoogsten bij veel haalbijen

Tenslotte nog een punt: die 22 kg honing is toch wel iets om jaloers op te zijn. Geroutineerde imkers zien kans om hun volken zo te beïnvloeden, dat ze een topoogst halen wanneer de omstandigheden tijdens de dracht meezitten. Zorg, dat het volk bij het begin van de dracht veel gesloten, bijna uitlopend broed heeft; beperk de legruimte van de koningin, zodat er voor de uitlopende bijen weinig broed te verzorgen is. Je verschuift dan de natuurlijke verhouding in de aantallen broedbijen en haalbijen, er ontstaat een overmaat aan haalbijen en het volk haalt onevenredig veel honing. Hetzelfde bereik je wanneer je de vliegbijen van het ene volk toevoegt aan het andere volk, door het te laten afvliegen. Het heeft een wat korter durend effect dan met het beperken van de broedruimte mogelijk is.

En zo blijken er voor de beginnende zowel als voor de gevorderde imker interessante elementen te zitten in het verhaal van Gijs.

Heeft u iets wonderlijks meegemaakt bij de bijen?

Laat andere imkers ervan meegenieten! De redactie nodigt u uit om uw waarneming op te sturen per brief, diskette of E-mail aan schoots7@zonnet.nl of redactie@vbbn.nl Hayo Velthuis kan er een aanvullende of toelichtende reactie op geven.

Carnica proefstation 'Het Hulsbeek'

Selectie is een van de belangrijkste taken van een proefstation.

Belangrijke criteria zijn o.a. zachtaardigheid, raatvastheid, zwermtraagheid, haaldrift en homogeniteit.

Zo hebben wij, zoals gebruikelijk, ook in 2002 van de lijnen Carnica T. C. en C.T. Hoffmann de nodige eilandbevruchte koninginnen op ± 10 ramen ingewinterd.

Helaas werden ook wij geconfronteerd met varroa-bestrijdingsresistentie, waardoor een aantal van deze te selecteren volken geheel of gedeeltelijk de winter niet hebben overleefd.

Ondanks deze tegenslag kunnen wij het komend seizoen voldoende larven leveren van beide lijnen. Imkers die dit jaar deelnemen aan het doppenproject kunnen op vrijdag 30 en zaterdag 31 mei op ons rekenen. Een week van tevoren graag opgave van het aantal en welke lijn. Kosten €1,- per dop. Eendagslarven zijn gratis.

Ons station is vanaf half mei elke zondag open van 12.00–14.00 uur. Van tevoren even bellen!

U vindt ons station aan de rechterkant van de Oude Almeloseweg voor Parkeerplaats 1.

Rij via de A1, neem afrit 32 en volg de borden 'Het Hulsbeek'.

Johan Olde Dubbelink, Hulstlaan 9,
7561 RP Deurningen, 0541-51 52 28 en
Stef Leushuis, Deurningerstraat 36, 7573 CS Oldenzaal,
074-27 72 489.

Bijen op de heide

Voor het plaatsen van bijenvolken met de vereiste vergunning op de heide in de gemeente Nunspeet, dient u contact op te nemen met dhr. H. Middelhuis, Karnebeekstraat 36 te Nunspeet, 06-25 48 28 60. (Voorheen was dit dhr. Bonestroo).

179

advertenties

AMBROSIA® HONINGDRANKEN

ProPol Produkten BV
De Corantijn 10-1689 AP Zwaag
Tel.: 0229-295848– E-mail: info@popol.nl

03 - BUCKFASTKONINGINNEN

Reintelt Buckfastkoninginnen.
Alle koninginnen en begeleidblijven met
gezondheidscertificaat.
Vrij van vulbroed en varroa.

Eiland-gepaarde koningin: € 66,-
- verz. inbegrepen.
Stand-gepaarde koningin: € 36,-
- verz. inbegrepen.

BUCKFAST DENMARK

Keld Brandstrup
Reerslevvej 18A,
DK-4291 Ruds Vedby
Denmark
☎ 0045 58 26 18 10
fax 0045 58 26 18 40
E-mail: buckfast@internet.dk
www.buckfast.dk

Bel, fax of schrijf voor gratis Info-brochure

Honingboom

*Niet te geloven maar echt waar,
Krijgen wij een bijzondere boom dit jaar.
De honingboom komt bij ons erbij,
Dan zijn hopelijk ook de insecten blij.*

*Dit is een symbool dat ons laat weten,
Dat we de natuur niet moeten vergeten.
Wij moeten zorgen voor elke plant en elk dier,
Dat is de reden van deze boom hier.*

St. Jozefschool Wageningen, groep 8

Zachtaardige bijen zijn voor de toekomst, hier dochter Irina (toen 2 jaar) met veel plezier bij de bijen. Foto: P.J. de Koning, Vinkeveen.

Kinderboeken over bijen

Mariska Stolk

Zo langzamerhand heb ik een aantal boeken voor kinderen over de bij verzameld. Het lijkt me leuk enkele ervan onder uw aandacht te brengen. Als onderwijsgevende heb ik natuurlijk ook ideeën over de 'gebruiksvriendelijkheid' van de verschillende boeken.

Voor kleuters is er een mooi boekje van de bekende schrijver Eric Carle (bekend van 'rupsje Nooitgenoeg'). Het boek heet 'De bij en de beer' en is een beweegbaar prentenboek. Het vertelt een verhaaltje over een hardwerkende bij die nectar verzamelt en samen met haar zusjes een beer wegjaagt, wanneer hij de honing probeert te roven. Mooi boek, geschikt voor peuters en kleuters tot 6 jaar.

Het eerste boek over bijen dat ik in handen kreeg en dat mijn zoon enorm boeide is 'Het Bijenboekje' van Jacob Streit. Aan de hand van de belevenissen van Koen komen kinderen meer te weten over het leven en de gewoonten van de bij door het jaar heen. De opa van Koen heeft namelijk bijen en Koen zit er als het ware met zijn neus bovenop. Het boek is prachtig geschreven met mooie tekeningen. Het gaat wat minder in op technische details. Geschikt voor kinderen vanaf ongeveer zes jaar om aan voor te lezen.

'Bijen doen alles samen' is een puur informatief boek. Er staan prachtige foto's in en de informatie is duidelijk en uitgebreid. Zelfs de varroa-mijt komt aan de orde en de familie van de bij. Een goed educatief boek voor kinderen vanaf ongeveer negen jaar. Heel goed te gebruiken voor een spreekbeurt.

'Bij hoort erbij' is een vertelling over het leven van de honingbij van Ad Plomp. Het is een compleet boekje met mooie tekeningen over alle facetten van de bij en zijn familie. Het is makkelijk geschreven en echt alles staat er in; ook informatie over de verwerking van honing en het gereedschap van imkers. Geschikt voor kinderen vanaf negen jaar.

Een van de nieuwste boeken die ik tegen gekomen ben is het boek 'Ben jij een bij?' uit de serie 'Langs het tuinpad' van uitgeverij Gottmer. Er staan mooie tekeningen in en het is heel goed voor te lezen aan jonge kinderen. De informatie is erg uitgebreid, maar heel goed beschreven voor het jonge kind. Ook oudere

kinderen die zelf kunnen lezen, kunnen in dit boekje het nodige te weten komen van de bij.

Kinderen lezen graag over bijen of luisteren geboeid als ze voorgelezen worden over dit bijzondere dier.

Inl.: Mariska Stolk, E: mariska@kleineprins.nl

'Bijen doen alles samen': uitgeverij Wapiti, geschreven door Paul Starostra, ISBN: 90 30 32 03 89, uitgegeven in 1995, prijs ± €7,50.

'De bij en de beer': uitgeverij Gottmer, geschreven door Eric Carle, ISBN: 90 25 73 39 3X, uitgegeven in 1981 (Engelse versie), 2000 (Nederlandse versie), prijs ± €13,50.

'Ben jij een bij?': uitgeverij Gottmer, geschreven door Judy Allen en Tudor Humphries, ISBN: 90 25 73 34 68, prijs ± €8,50.

'Bij hoort erbij': uitgeverij De Inktvis, geschreven door Ad Plomp, ISBN: 90 75 68 91 1X, uitgegeven in 1999, prijs €9,- (verkrijgbaar bij Het Bijenhuis Wageningen).

'Het bijenboekje': uitgeverij Christoffor, Zeist, geschreven door Jakob Streit, ISBN: 90 62 38 02 47, uitgegeven in 1993, prijs €12,50 (verkrijgbaar bij Het Bijenhuis Wageningen).

Eigen website VCI

Gerrit Freije, secretaris VCI

De VCI (Vereniging van Carnica Imkers) heeft inmiddels een eigen website op het internet onder www.carnica.tmfweb.nl

Hier kunt u terecht voor het nieuws en de wetenswaardigheden van de VCI. Onze webmaster is de heer Jan Kruit, 0599-58 14 71 (Ter Apel).

Het ombouwproject van de VCI

De Vereniging van Carnica Imkers heeft als doel het bevorderen van het imkeren met de zachtaardige carnica-bij. De VCI wil hiermede een belangrijke bijdrage leveren aan de verbetering van het imago van de hobbyimkerij in Nederland. Want wat weerhoudt de natuurminnende Nederlander ervan om in grotere getale imker te worden? Volgens onze analyse is dat voor een belangrijk deel te wijten aan het ongunstige imago van het imkeren. Bijen hebben de naam stekers te zijn! Je hobby beoefenen met zachtaardige bijen kan dat vooroordeel weg nemen, tot groot plezier van de imker en zijn omgeving. Ook kunnen de imkers ophouden met het publiekelijk in geuren en kleuren vertellen van wat hun op enigerlei moment is overkomen (u kent die verhalen wel). Met zulke verhalen

doen we veel afbreuk aan het opbouwen van een positief bekend staande en bloeiende imkerij in Nederland. Imkeren met carnica's kan er voor zorgen dat deze verhalen voorgoed tot de verleden tijd gaan behoren.

Inmiddels heeft de VCI diverse leden-carnica-imkers die als mentoren willen fungeren voor het ombouwproject in diverse delen van Nederland. Dit maakt het op eenvoudige wijze mogelijk om op carnica-bijen over te gaan. Niet-leden van de VCI kunnen eveneens aan het ombouwproject meedoen. Ook ééndags-larfjes zijn in overleg bij de mentoren beschikbaar. Vermeldenswaard is tevens dat meerdere mentoren ook het al langer bestaande doppenproject van de VBBN ondersteunen.

De uitgangspunten van het ombouwproject staan op de website van de VCI (zie bovenstaand). Informatie inzake de mentoren kunt u verkrijgen bij de secretaris. Mensen zonder Internetverbinding kunnen de uitgangspunten van het ombouwproject op schrift toegezonden krijgen via de secretaris, 050-40 92 584 of E-mail: gfreije4@freeler.nl

182

Nieuwe opleiding honingkeurmeester

In BIJEN 12(4): 110 (2003) hebt u kunnen lezen, dat er een nieuwe opleiding voor honingkeurmeesters wordt gestart. Vooral het 'nieuwe' is belangrijk, omdat het cursusboek volledig gemoderniseerd is en aangepast aan de nieuwe richtlijnen van de Warenwet respectievelijk Honingbesluit over productaansprakelijkheid, etikettering, uiterste houdbaarheid e.d. De cursus start op zaterdag 11 oktober a.s. in Heumen, in bezoekerscentrum 'De Immenhof'. De overige zaterdagen zijn 29 november en 10 januari (10.00-15.00 uur); de maandagavonden (19.30-22.00 uur) zijn op 20 oktober, 3 november, 17 november, 8 december en 22 december in 'Het Bijenhuis' te Wageningen. De cursus wordt afgesloten op 10 januari 2004 met een theorie- en praktijkexamen, waarna de diploma-uitreiking zal plaatsvinden.

U kunt zich nu reeds aanmelden bij het secretariaat van de VBBN, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, 0317-42 24 22, fax 0317-42 41 80, E: vbbn@vbbn.nl Er is geen vooropleiding vereist, maar geadviseerd wordt om alleen deel te nemen aan de cursus indien u op zijn minst vijf jaren hebt geïmkerd!

De prijs voor de gehele cursus, incl. cursusboek, keuringsreglement, consumpties en op de eerste cursusdag een volledige lunch, bedraagt €175,-. Na aanmelding ontvangt u een acceptgirokaart; wilt u ervoor zorgen dat de betaling vóór 1 oktober 2003 geregeld is.

advertentie

De Immenhof

Alle bijenmaterialen voor de moderne imker

* Aanbieding:

vuren Spaarkast	€ 93,50 per stuk
5 stuks à	€ 84,50 per stuk

Geopend: Zaterdag van 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak. Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen, 0342-472837 / 0653182006 info@immenhof.nl / www.immenhof.nl

Bij gepraat (17)

Eric Blankert, voorzitter ABTB

Lang heeft Bernard Visser zich als secretaris en voorzitter ingezet voor de Imkerbond ABTB en er werd zelden een beroep gedaan op zijn bestuurlijke ervaring. In en buiten de ABTB had hij diverse bestuurlijke functies waarvoor hij zich inzette. Uit erkenning voor dit vele werk heb ik met de voorzitter van de Bedrijfsraad dhr. J. Beekman op 4 april jl. hem met familie en bekenden na een heilige mis naar zijn laatste rustplaats op Moscowa in Arnhem mogen begeleiden. Zijn dood kwam voor ons erg onverwacht en wij wensen mevrouw Visser en de familie kracht toe dit verlies te verwerken.

- Een dag later bezocht ik de ledenvergadering van de Bijenhouderbond ZLTO te Boxtel die in het teken stond van een bestuurlijke vernieuwing. De voorzitter dhr. J. Beekman zal volgend jaar niet meer herkiesbaar zijn en er zijn twee nieuwe bestuursleden in deze vergadering verkozen. Het aldaar ontvangen Interim-rapport project 'Akkerranden à la carte' van het Zeeuwse Landschap en ZLTO is onder de organisaties van de landelijke drachtplantencommissie verspreid en ligt gekopieerd klaar voor de afdelingsvertegenwoordigers van onze bond op het secretariaat.

- Op zaterdag 12 april vond de opening van Laga 2003 in Losser en Gronau plaats. Tot en met 19 oktober kunt u daar genieten van een onophoudelijke stroom van activiteiten binnen de centrale thema's natuur, cultuur en kunst, bloemen, recreatie en geschiedenis. Voor kinderen zijn er erg veel leuke activiteiten zoals o.a. een smokkelmuseum, fossielen zoeken in 'De Staringroeve' en u kunt er fietsen langs en in de omgeving van het riviertje de Dinkel met fietsen die u ter plaatse kunt huren. (zie ook Internet www.laga2003.nl). De initiatiefnemers van de Stichting Bijen en Natuur wil ik complimenteren met het tot nu toe behaalde resultaat en eenieder oproepen bij te dragen aan een goede bezetting van de stand. (Inlichtingen o.a. Berend Brink 0523-24 13 98, E: Brink566@zonnet.nl).

De samenwerking van afdelingen van VBBN en ABTB in deze werd bekrachtigd door de aanwezigheid van J. Plaizier tijdens de eerste dag van de opening.

- Op 14 april kwam een afvaardiging van de redactie van blad BIJEN bijeen met de deelnemende besturen. Het vinden van nieuwe grote adverteerders in het blad is een zorg die nog niet is ingevuld door de besturen van de imkerorganisaties en de redactie vroeg hier terecht opnieuw aandacht voor. Suggesties van leden in deze zijn van harte welkom! Besloten is om het themanummer van dit jaar te voorzien van acht pagina's kleurendruk. Volgend jaar zullen drie nummers worden voorzien van acht pagina's kleurendruk. Het door de redactie ingebrachte discussiestuk komt op 10 november tezamen met o.a. de op 26 mei te controleren kasstukken 2002 en de begroting 2004 aan de orde. De contributieverhoging voor verbeter-

ing van het blad BIJEN zal in ieder geval, afhankelijk van de nieuwe begroting van de redactie 2004, lager uitvallen dan het in de algemene ledenvergadering vastgestelde bedrag.

- Onder leiding van J.P. Frens vond op 15 april in Tiel een thema-avond plaats met als gastspreker Christ Smeeckens van PPO-Bijen met de titel 'Hoe gaan we de varroamijt te lijf'. Een onderwerp dat ons allen bezig houdt! Het opzetten van varroa-arme gezonde hoofdvolken voor het seizoen 2004 zou een van de hoofdprioriteiten voor het jaar 2003 kunnen worden. Om mijn oude bijenramen beter te kunnen ontsmetten heb ik met behulp van een goede vriend, met een wasteil en een behangstoomapparaat een stoom-wassmelter gebouwd. Voorheen sneed ik de oude raten uit en van ontsmetten kwam dan niet zoveel. De nieuwe methode gaf mooie schone was voor kaarsen en met stoom ontsmette ramen die voor het merendeel niet opnieuw bedraad behoeven te worden.

- Met de Pasen bezocht ik met mijn vrouw en mijn dochter, die in het kader van een buitenlandjaar in Normandië in Caen (Frankrijk) studeert, de zondagsmarkt waar ik in gesprek kwam met twee grote imkers van wie één met 352 volken. Met behulp van aldaar meegenomen bijzondere vakantiehonig alsmede met op Internet gevonden bijzonderheden over deze honing kan in het najaar een leuke verenigingsavond worden georganiseerd.

- In de bestuursvergadering van 22 april werden de volgende activiteiten gepland en vastgesteld: 25 oktober van 13.30-16.00 uur: bijeenkomst drachtplanten en bijengezondheidscoördinatoren in Raalte; Studiedag 2004 Bornerbroek: 14 februari 2004; Algemene Ledenvergadering: 6 maart 2004. Voorts zal G. van der Kamp een ontwerp maken voor een algemene informatiefolder en er worden prijzen opgevraagd voor een 20-tal vlaggen met ons logo t.b.v. de afdelingen en algemene activiteiten. Arno Kok zal de bijengezondheidscoördinatoren van de overige imkerorganisaties op korte termijn bijeenroepen om tot samenwerking te komen (zie ook vorige aflevering). Op 14 en 15 juni houdt het Arboretum in Hilvarenbeek een open dag, een besliste aanrader! 29 juni is er op Laga een Duitse imkerdag en op 4 oktober een honingkeuring. Reikhalzend kijk ik uit naar de start van de honingkeurmeestercurcus op 11 oktober. In het vertrouwen veel leden te mogen ontmoeten op ons uitje op 6 september naar Blaricum en Utrecht wens ik eenieder een prettige vakantie, thuis, in binnen- of buitenland toe.

Uit het Hoofdbestuur van de VBBN vergadering 3 april 2003

Rob Nijman, secretaris VBBN

Met tevredenheid kijkt het HB terug naar de Algemene Ledenvergadering van 29 maart jl. Er was een goede opkomst van de afdelingsbesturen. Met enthousiasme en

waardering is het Floriadeproject afgesloten. Hoogtepunten waren het bekend worden van de oprichting van het 'Dick Vunderink fonds'. Met name bij mevrouw Vunderink en haar dochter, beiden aanwezig, was dit een emotionele verrassing. Ook het onderscheiden met het 'Erekorfje' van de heren Piet en Jos Hooijman, André Hageman en Huib Koel werd door de aanwezigen met een hartelijk applaus bevestigd.

Naast de gebruikelijke huishoudelijke punten was er de presentatie van het opzetten van een meerjarenbeleidsplan voor de VBBN. Een plan dat kijkt over een periode van vijf jaar.

's Middags waren er twee inleidingen in het kader van werving en PR. De heer A.J. Polman uit Doesburg sprak over het 'project jeugdinker'.

In een tweede inleiding gaf de heer H. Koel aan hoe je het brede publiek bereikt, vanuit ervaring met Bee-at-Home op de Floriade 2002.

In een van de volgende nummers van BIJEN komt er een uitgebreider verslag van deze vergadering.

• In deze HB-vergadering is een evaluatie gehouden over het functioneren van de HB. Een aantal van de leden en de voorzitter functioneren nu één jaar. Aan elkaar hebben wij vragen gesteld als: voel je je thuis in het HB; is je taak of de inhoud van je portefeuille duidelijk en kun je daarmee uit de voeten; hoe is je oordeel over het HB als geheel; wat zijn de sterke en wat de zwakke punten en wat kan verbeteren. Over het algemeen is iedereen tevreden. Er zijn zeker wel verbeterpunten. Een aantal hebben te maken met het toekomstige beleidsplan. Zeker zal het HB zich meer moeten gaan profileren.

• Het beleidsplan 2004-2009 is besprekspunt geweest. Eerst is de te volgen procedure besproken. Verder zijn er inhoudelijke afspraken gemaakt zoals wie welk onderdeel van tekst gaat voorzien en wie er één geheel van probeert te maken. Het wordt een hele klus maar we denken wel dat het gaat lukken.

• Tenslotte heeft het HB de hoofdredacteur van BIJEN, Marleen Boerjan, ontvangen en gesproken over het gebruik van de grijze pagina's in BIJEN. Het HB heeft aangegeven dat het de grijze pagina's meer zal gaan gebruiken om de VBBN te profileren. Ook is er oriënterend gesproken over de toekomstige ontwikkeling van het blad BIJEN.

Financiering van onderzoek is veranderd

Henk van der Scheer, hoofdbestuurlid VBBN

Ook wij financieren onderzoek

Bij de oprichting van de Ambrosiushoeve betaalde de imkerij voor 50% mee aan het onderzoeksbudget dat in het eerste jaar f 6.620,- bedroeg. De andere helft werd betaald door de overheid oftewel het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (MLNV). Daarna is er een periode geweest dat MLNV alles financierde, maar sinds 1995 betalen we weer voor een klein deel mee en wel het rare bedrag van €4,54 per imker. Dat is het niet geïndexeerde bedrag van f 10,- per imker, vastgesteld in 1995. Wie betaalt bepaalt en dus werd in 1995

het bestuur van de Ambrosiushoeve, tot dan bestaande uit vertegenwoordigers van de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij, uitgebreid met een vertegenwoordiger van de fruitteelt, van de glasgroenteteelt en van de overheid.

Van Ambrosiushoeve naar PPO-Bijen

Sinds eind 2000 is de Ambrosiushoeve zelfstandig, net als de andere tuinbouwproefstations, en is met die andere proefstations samen opgegaan in één instituut voor plantaardig praktijkonderzoek, geheten Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO), met als hoofvestiging Wageningen. Samen met de DLO-onderzoeksinstituten en de landbouwuniversiteit werd zo Wageningen Universiteit en Research Centrum (Wageningen UR) gecreëerd. Het onderzoek naar insectenbestuiving en bijenhouderij bleef echter op de oude locatie te Hilvarenbeek gehuisvest. Bestuurlijk is PPO-Bijen ondergebracht bij Wageningen UR en heeft de georganiseerde bijenhouderij daar geen bemoeienis meer mee. Wel hebben wij nog bemoeienis met het onderzoeksprogramma van PPO-Bijen, mede omdat de georganiseerde bijenhouderij momenteel ongeveer €34.000,- bijdraagt aan het onderzoeksbudget. Dat is overigens maar 6% van het totale budget van PPO-Bijen.

Projectfinanciering

Door de verzelfstandiging moet PPO voor haar voortbestaan 'de boer op' om aan gefinancierde onderzoeksprojecten te komen (projectfinanciering). Met de overheid (MLNV) is afgesproken dat gedurende de eerste vijf jaar de vroegere partners hun totale bijdrage aan het onderzoek op de oude voet zullen voortzetten. De georganiseerde bijenhouderij blijft tot en met 2005 dus €4,54 per imker betalen aan 'eigen' projecten. (Daarover een volgende keer meer.) Zo ook blijven MLNV en het Productschap Tuinbouw hun aandeel betalen aan 'hun' projecten. MLNV heeft toegezegd haar geld voor bijenteeltonderzoek zodanig in te zetten, dat daarmee ook geld van de EG kan worden gegenereerd. Die stelt namelijk geld beschikbaar voor 'bevordering van de productie en de afzet van honing' en dat doel kan/mag bereikt worden via activiteiten ondergebracht in vijf thema's, aldus verordening nr. 1221/97. Het geld komt alleen beschikbaar als de nationale overheid er eenzelfde hoeveelheid geld bij past en dat gaat dan in één pot voor de uitvoering van een nationaal honingprogramma. Voorwaarde is dat de nationale overheid (lees MLNV) overlegt met de bijenhoudersorganisaties over hoe en waar het geld zal worden ingezet voor die bevordering. Dat hoeft van de EG geen financiering van onderzoek te zijn, maar door 'onze' afspraak met MLNV over de financiering van PPO-Bijen wordt tot en met 2005 het geld daar wel voor ingezet.

Onderzoekswensen

Het belang van MLNV ligt beslist niet bij bevordering van de productie van honing. MLNV wenst vooral de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen veilig te stellen. Reden waarom ze hun geld alleen maar willen inzetten voor één van de vijf thema's ter bevordering van de honingproductie en wel het thema bestrijding van de varroamijt. Om te kunnen bestuiven zijn namelijk goede

volken nodig. Aangezien ook de Bedrijfsraad de varroamijt een groot knelpunt vindt, kan ze meegaan met de wens van MLNV. Vorig jaar heeft de Bedrijfsraad voorgesteld ook aandacht te besteden aan onderzoek naar resistentie van bijen tegen de varroamijt. Tot nu toe werd het MLNV/EG-geld grotendeels besteed aan onderzoek naar een duurzame bestrijding van de varroamijt met de darrenraatmethode en organische zuren en etherische oliën. MLNV is met het voorstel akkoord gegaan, waardoor reeds dit jaar een eerste oriëntatie zal plaats vinden. Dat gebeurt door imkers die al enige jaren geen bestrijding van de varroamijt meer toepassen, te interviewen en hun bijen te onderzoeken.

In de toekomst 'shoppen'?

Al bij de verzelfstandiging van de proefstations heeft MLNV de mogelijkheid tot 'shoppen' (ook in het buitenland) aangekondigd. Derhalve zouden ook wij na 2005 ons geld kunnen inzetten voor andere (onderzoeks-)doeleinden. Reden voor het hoofdbestuur om een andere constructie te bedenken voor de bijdrage aan PPO-Bijen zodat beter kan worden onderhandeld over het gewenste onderzoek. Vandaar het voorstel op de onlangs gehouden Algemene Ledenvergadering om de bijdrage in de normale contributie op te nemen. Dat heeft tevens het voordeel dat u jaarlijks via het jaarverslag op de hoogte wordt gehouden van de inzet van de gelden en de voortgang van het onderzoek.

Dick Vunderinkfonds

Stimuleren promotie bijenhouderij

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van de VBBN, 29 maart 2003, is besloten tot het oprichten van een 'Dick Vunderinkfonds'.

Het nettoresultaat van de Floriade 2002 wordt in het Fonds gestort en het Fonds zal worden beheerd door een fondsbestuur, bestaande uit een vertegenwoordiger van het Floriadecomite en twee Hoofdbestuurleden van de VBBN.

De doelstelling van het Fonds is gelden te reserveren voor een garantiekapitaal voor een volgende Floriade (2012).

De jaarlijkse opbrengsten van deze gelden zullen worden aangewend om een of meerdere stimuleringsubsidies te verstrekken aan een imker of groepen imkers die een plan voor promotie van de bijenhouderij hebben ontwikkeld en voornemens zijn dit uit te voeren. Daarvoor zal elk jaar een oproep in BIJEN worden geplaatst om 'promotieplannen' in te zenden. Deze plannen worden beoordeeld en afhankelijk van de uitslag van deze beoordeling zal een stimuleringsubsidie worden toegezegd. De PR-commissie VBBN vervult bij de beoordeling een adviserende rol.

Tijdens de daaropvolgende Algemene Ledenvergadering van de VBBN zal de uitslag worden bekend gemaakt. De Floriade 2002 is een succes geworden, mede doordat een grote groep vrijwilligers, afkomstig uit alle bijenhouderorganisaties, een enthousiaste bijdrage hebben geleverd. Vandaar dat voor imkers of groepen imkers, georganiseerd in een van de vijf bijenhouderorganisaties, deelname is open gesteld.

Oproep

Aan imkers wordt gevraagd plannen of voorstellen in te dienen die bij de uitvoering daarvan bijdragen of gaan bijdragen aan de promotie van de bijenhouderij. Bij promotie van de bijenhouderij wordt gedacht aan activiteiten, gericht op een bredere doelgroep dan alleen imkers. De activiteit dient projectmatig te worden opgezet, dat wil zeggen dat de activiteit eindig is. De plannen dienen voor 1 december 2003 te worden ingeleverd bij het bestuurssecretariaat van de VBBN. Het Fondsbestuur zal voor een beoordeling en selectie van de plannen zorg dragen en al dan niet een geldbedrag toekennen voor het uitvoeren van het plan. Indieners van plannen die niet voor subsidie in aanmerking komen, zullen een beargumenteerde afwijzing krijgen.

Per jaar is er totaal €1.000,- beschikbaar en het Fondsbestuur wil per plan maximaal €500,- toekennen, zodat stimuleringsubsidies voor meerdere plannen mogelijk zijn.

Daarbij geldt dat voor de financiering van elk plan tenminste een gelijk bedrag als de aangevraagde subsidie moet worden gefinancierd uit andere bronnen. De subsidie wordt toegekend bij de daadwerkelijke uitvoering van het plan. Deze uitvoering dient in 2004 plaats te vinden.

De oproep is gericht aan imkers of groepen imkers. Besturen van subverenigingen of van landelijke bijenhouderorganisaties zijn van deelname uitgesloten.

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van de VBBN, 27 maart 2004, zal de uitslag bekend worden gemaakt. Aanvraagformulieren zijn verkrijgbaar bij: Secretariaat van de VBBN, Postbus 90, 6720 AB Bennekom, 0317-42 24 22, E-mail: vbbn@vbbn.nl

Het bestuur van het Dick Vunderinkfonds: Jos Plaizier, voorzitter; Henk Zomerdijk, lid en Huib Koel, lid.

ZLTO

Algemene vergadering bond van bijenhouders ZLTO

M.J. van Iersel

Openingstoespraak

Voorzitter Jan Beekman heette alle genodigden en aanwezigen op 5 april jl. welkom op deze vergadering. In zijn openingswoord gaf hij aan dat de varroamijt en Amerikaans vuilbroed de bijenhouders nog steeds veel zorgen baren. Ook zag hij het als een minpunt dat de overheid haar subsidies voor het bijenteeltonderwijs terugtrekt. Het realiseren van een cursus bijenteeltleraar en het opstarten van een cursus honingkeurmeester laten zien dat de bijenhouderij hierop een goed antwoord heeft. De uitgebrachte CD-rom drachtplanten en de realisering van een beleidsplan voor onze eigen organisatie zijn ook positieve ontwikkelingen.

Notulen van de algemene vergadering 2002

De notulen werden zonder wijzigingen goedgekeurd maar met een opmerking dat het bestuur zijn financiële verslag tijdig in orde moet hebben om er conform de regels op te kunnen reageren. Bovendien sprak men er, mede in verband hiermee, zijn voorkeur voor uit de jaarvergadering in het najaar te houden.

Jaarverslag 2002

Het jaarverslag werd door de vergadering zonder vragen of opmerkingen aangenomen.

Jaarrekening en balans 2002

Door de overgang naar een ander financieel systeem zijn de financiële stukken laat aan de leden toegezonden.

Enige punten kregen een nadere toelichting.

De in het verslag gebruikte term 'risicofonds' leverde wat spraakverwarring op. Het betrof hier een reservering voor kosten die voortvloeiden uit de afhandeling van Honeypack BV.

Gelden uit de opbrengst van de verkoop van de honingzemerij waren uit rentabiliteitsoverwegingen in beheer bij de bijenhoudersbond ZLTO. Dit jaar is dat bedrag verdeeld onder de drie rechthebbende organisaties: de bijenhoudersbonden ABTB, LLTB en ZLTO. Naar aanleiding van een discussie over de vraag of er wel eens door een accountant naar de besteding van de financiën werd gekeken, deed het bestuur de toezegging na te gaan of we conform wettelijke regelingen omgaan met financiën en verslaglegging daarover.

De heer Hofman gaf aan dat de kascontrolecommissie de financiële bescheiden in orde heeft bevonden en dat het bestuur alle vragen naar volle tevredenheid heeft beantwoord. De vergadering verleende penningmeester en bestuur decharge voor het in 2002 gevoerde financiële beleid. De nieuwe kascontrolecommissie zal bestaan uit leden van de verenigingen St. Michielsgestel, Milheeze en Mill.

Begroting 2004

De voorgestelde begroting 2004 werd door de vergadering goedgekeurd. De contributie werd ongewijzigd vastgesteld op €18,50 voor gewone leden, €11,50 voor jeugdleden en €7,- voor tweede gezinsleden met daarnaast €4,54 afdracht voor PPO, sector Bijen.

Bestuursverkiezing

De heer Jo Janssen was aftredend en niet herkiesbaar. Mevrouw Jasenka van Doren was aftredend en herkiesbaar. De heer Jan Beekman was aftredend en voor één jaar herkiesbaar. Mevrouw Van Doren en de heer Beekman werden bij acclamatie herkozen. Voor de vacatures in het bestuur werden twee kandidaten voorgedragen: dhh. Anton van Doren en Jacq van der Dussen. Beide heren werden in het bestuur gekozen met respectievelijk 106 en 105 van de 108 mogelijke stemmen.

De werkgroep bijengezondheidszorg

De oprichting van de werkgroep is inmiddels gerealiseerd. De vier kleine organisaties willen bij het werk van hun werkgroepen zoveel mogelijk samenwerken. Het doel van de werkgroep is op de eerste plaats ervoor te zorgen dat er voldoende informatie bij de imkers komt. Coördinatie van de werkzaamheden van alle organisaties is een nastrevenswaardig ideaal. De VBBN zei bij monde van de heer H. van der Scheer het hiermee eens te zijn.

Er is een brief naar het Ministerie van Landbouw en de betreffende EU-instanties gegaan met een verzoek het importeren van bijenvolken te verbieden wegens het gevaar dat met die importen de 'kleine bijenkastkever' binnengehaald wordt.

De bond heeft een werkgroep bijengezondheidszorg en de verenigingen hebben contactpersonen. De contactpersonen zijn de schakel tussen de leden van een vereniging en de werkgroep.

Afhandeling van het besluit inzake de bibliotheek

Momenteel wordt geïnventariseerd wat er aan biedingen op de verkooplijsten is ontvangen en daarna worden boeken toegewezen en verzonden.

Beleidsplan

Het plan is dit jaar door het hoofdbestuur ontwikkeld en wordt ter bespreking aan de vergadering aangeboden. Opmerkingen uit de vergadering betroffen de uitgebreidheid van het plan. De heer Blokland vroeg zich af of informatie die elders al enkele keren is vermeld ook in dit plan vermeld moet worden. Hij was ook van mening dat zo'n plan volledig moet zijn. Hij miste plannen met betrekking tot drachtverbetering en de kwaliteit van honing. Verder werd er naar aanleiding van het punt samenwerking door de heer H. Weyenburg opgemerkt dat vanuit een steeds verdergaande samenwerking in de Bedrijfsraad naar één organisatie toegewerkt kan worden.

De opmerking vanuit de kring Noordoost-Brabant betreffende de vraag of het wel verstandig is een bestuurslaag te maken tussen hoofdbestuur en verenigingen werd niet verder besproken.

De vergadering stemde in met het beleidsplan.

Behandeling van het kringvoorstel van de kring Noordoost-Brabant

De kring stelt voor een werkgroep op te richten die gaat werken aan een fusie van de VBBN en de Bond van bijenhouders ZLTO. Het bestuur gaf als preadvies dat voorstel een jaar aan te houden en een werkgroep op te

richten die de gevolgen van een dergelijke fusie voor onze eigen organisatie gaat bekijken. Op basis van de informatie van die werkgroep kan dan volgend jaar een besluit genomen worden over het voorstel van Noordost-Brabant. In een discussie over dit voorstel kwam de vraag naar voor of het allemaal niet wat sneller zou kunnen en of de VBBN wel iets zou zien in een dergelijke fusie. De heer Van der Scheer gaf aan dat de VBBN zeker belangstelling hiervoor heeft. De vergadering vond het een wijs besluit om ruim de tijd te nemen om over dit ingrijpende voorstel na te denken. Deze werkgroep zal zich ook buigen over de vraag welke consequenties dit heeft voor de samenwerking tussen de vier kleine organisaties. De vergadering besloot met 102 stemmen vóór het preadvies uit te voeren. Aan de kringvoorzitters wordt gevraagd een kandidaat uit elke kring voor de werkgroep te zoeken.

Rondvraag

De heer Jan Beekman nam afscheid van de heer Jo Janssen als bestuurslid. Hij memoreerde het vele werk dat Jo voor de bond gedaan heeft: de Bijenkrant, het boekje 'Het bijenleven', zijn werk in de 'Werkgroep 2000' en zijn inzet voor de studiedag. De aandacht van Jo voor de mens en het werken vanuit een ideaal, waren een belangrijke bijdrage aan het werk van het bestuur.

De heer Jo Janssen gaf in zijn afscheidwoord aan dat hij het onbegrijpelijk vindt dat één bijenhoudersorganisatie niet van de grond komt terwijl zoveel leden dat wensen. Hij adviseerde een andere weg te nemen naar één organisatie waarbij de aandacht vooral ligt bij de acceptatie van elkaar en het elkaar vinden in een gemeenschappelijk doel. Op een vraag naar een advies met betrekking tot reizen met bijen in verband met vogelpest werd aangegeven dat er van overheidswege nog geen advies is. De imker behoort vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid over het reizen te beslissen.

Op een vraag of de slepende kwestie rond **Honeypack** niet snel afgewerkt kan worden, gaf de voorzitter aan dat de zaak in handen is van de curator en wij daar geen enkele invloed op hebben.

Jubilarissen St.-Ambrosius Zeeland

Jan Ottens

Kees Cornelissen (70 jaar lid)

Dit jaar is het 70 jaar geleden dat Kees Cornelissen lid werd van onze bijenvereniging 'St.-Ambrosius'. Reeds lang voor zijn huwelijk was Kees een liefhebber van bijen. Achter de oude hooiberg op 'den Dries' stonden in zijn jeugd de korven en kasten. Kasten waren in de dertiger jaren modern, maar de meeste bijenhouders hadden alleen korven. Kees die bij de tijd wou zijn had dus ook enkele kasten gemaakt. Hij had er zelfs een van stro gevlochten. Direct na de oorlog trouwde hij met Marie, die hem enkele jaren geleden helaas is overleden. Zij wilden samen een commercieel bijenbedrijf oprichten ten bate van de fruitteelt, die toen nog in volle glorie was en regelmatig gebrek had aan bijen voor de bestuiving. 150 Kastten werden gemaakt en bevolkt met bijen. Hij kreeg echter geen rijkssubsidie, zoals wel beloofd was.

Daar bovenop kwam nog eens dat de eerste winter heel streng werd en een Nosema infectie de bijenvolken nagenoeg allemaal uitroeide. Daardoor werd de droom van Kees en Marie weggevaagd. Kees werd timmerman, maar bleef de bijen trouw. In zijn kersenboomgaard heeft hij steeds enkele bijenvolken gehouden. (Fruit en tuinbouw hebben ook altijd zijn warme interesse gehad.) Je doet als bestuur nooit tevergeefs een beroep op Kees. Daarvoor hoef je overigens geen lid te zijn van de bijenbond. Bij veel activiteiten van onze vereniging was Kees van de partij als zijn inzet nodig was. Of dit een informatiedag op de basisschool was, een lezing, een expositie van appels, de algemene ledenvergadering, of wat dan ook, hij was er altijd bij. Veel waardevolle tips heeft hij gegeven. Tips die niet alleen de activiteiten van de vereniging oppepten, maar die vaak ook nog eens een flinke financiële meevaller betekenden. Gelukkig kan hij terugzien op een formidabele gezondheid en is hij nog altijd zeer vitaal ook al is hij 89 jaar.

Wij wensen Kees nog vele en vooral gezonde jaren toe, zodat wij hem nog heel lang in onze vereniging aan zullen treffen.

V.l.n.r. dhh. Cornelissen, Van de Ven en Koenders.

Foto: J. Ottens

Cees Koenders (25 jaar lid)

Cees is iemand die zijn bijenvolken keurig verzorgt. Jarenlang had hij zonder meer de best verzorgde bijenstal. Daardoor heeft hij vele malen de eerste prijs gewonnen bij de keuringen.

Cees reisde vroeger ook wel naar het koolzaad en zelfs naar de heide.

Tijdens de vele activiteiten van onze vereniging was Cees steeds een van de stuwende krachten.

Piet van de Ven (25 jaar lid)

Piet heeft een goed verzorgde bijenstal. Daardoor is hij vaak in de prijzen gevallen bij de bedrijfswedstrijd. Wat met name stevast opviel bij de keuring was dat Piet altijd hoog eindigde in de rangorde door zijn uitzonderlijk sterke bijenvolken. Daar wist hij de punten mee binnen te halen. En dat mag gerust een compliment genoemd worden, want als de volken sterk zijn, is dat het beste bewijs voor goed vakmanschap.

Piet is een betrouwbaar lid van de vereniging, op wie je altijd 'n beroep kunt doen. We hebben de afgelopen jaren

vele activiteiten gehad. Dat werd mede mogelijk gemaakt dankzij Piet.

Piet is eigenlijk al langer lid dan 25 jaar. Want voordat hij in 1978 opnieuw lid werd is hij enkele jaren daarvoor ook al lid geweest. Helaas zijn al die gegevens verdwenen, waardoor niet meer na te gaan was wanneer dat was en hoeveel jaren dat waren. In feite heeft hij de zilveren speld dus dik en dubbel verdiend.

FAMILIEBERICHTEN

Op 24 maart 2003 is onverwacht overleden de heer

LOUIS BAETEN

Hij was de landelijke voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Imkerbond en heeft veel tijd en energie gegeven om te komen tot een organisatie voor alle Vlaamse imkers. Het maandblad van de Vlaamse imkerbond had volop zijn aandacht. Hij was een inspirerend voorzitter, steeds aansporend tot uitwisseling en kennisverrijking.

De Nederlandse bijencollega's leven mee met dit verlies.

De redactie van Bijen

Op 1 april 2003 overleed

ADRIAAN VAN LEEUWEN

Oud-bestuurslid van Imkersvereniging Hollands Midden. In het bestuur en als verenigingslid heeft Adriaan altijd actief meegewerkt aan het welzijn van de vereniging. Wij herinneren Adriaan als iemand die heel sterk betrokken was bij de imkerij. Adriaan was een ingetogen, kundige, maar bovenal vriendelijke man.

Wij wensen zijn naasten veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Hollands Midden, Gouda

Ons erelid en tevens oud-secretaris en oud-voorzitter

BERNARD VISSER

Van de imkerbond ABTB is op 31 maart 2003 overleden.

Veel dank zijn wij verschuldigd voor het vele werk dat hij voor de imkerbond heeft verricht. In aansluiting op de liturgie van zijn uitvaart zijn de volgende zinnen wellicht kenmerkend:

'Niemand leeft voor zichzelf
Jouw naam blijft in ons hart
Jouw naam leeft bij ons voort
Van leven en sterven kent God het geheim
En Hij bewaart jou voorgoed.'

Bestuur en leden
Imkerbond ABTB

t/m 1 november

Excursies PPO Sector Bijen (voorheen Ambrosiushoeve): individuele bezoekers: op werkdagen van 09.00-17.00 uur, toegang gratis, wel even melden op kantoor. Groepen onder deskundige leiding op afspraak: ma. t/m zo. (vanaf 10 mei ook 's avonds). Kosten: volwassenen €2,30 p.p. met een minimum van €23,-, scholen €1,60 p.p. met een minimum van €16,-. Inl.: 013-58 33 340, fax 013-54 39 155 of E: InfoBijen@PPO.DLO.nl

t/m 28 september Overloon

Imkervereniging Regio Venray is elke zondagmiddag van 13.30-16.00 uur aanwezig in de bijenstal van Zoo Parc Overloon om het publiek te woord te staan. Zie de data van demonstraties elders in deze kalender en de kortingsbon in BIJEN 12(5): 152 (2003). Inl.: J.H. Kamps, 0478-69 26 70.

Vanaf heden Enschede

De bijenstal in het Ledeboerpark te Enschede is weer open voor publiek. Elke zondag van 12.00-16.30 uur zijn er imkers aanwezig om u uitleg te geven. Tevens verkoop diverse honingsoorten, observatiekast, bijenkasten te bekijken achter een glazen wand en film. De stal is gevestigd in het Koetshuis aan de Van Heeksbleeklaan. Inl. H. Roerink, 053-43 27 711, E: henk.roerink@hetnet.nl

21 juni Loosdrecht

Feestelijke doe-, kijk-, luister- en proefdag op de Imkerij/kaarsenmakerij 't Schuurkje', Oud Loosdrechtse-dijk 115, van 11.00-17.00 uur. Inl.: Hetty Kastelein, 035-62 36 282, E: frans.kastelein@planet.nl

21 juni Rhenen

Open Dag bij Imkersbedrijf 'De Werkbij' van 10.00-17.00 uur met o.a. kunstraat en kaarsen gieten, honing slingeren en afvullen, korfvlechten en lezing over propolis. Inl.: C. van Holland, 0317-61 29 42 of E: info@dewerkbij.nl

22 juni Overloon

Imkersvereniging Regio Venray houdt van 13.30-16.00 uur in haar bijenstal in Zoo Parc Overloon, Stevensbeekseweg 19-21, een demonstratie 'Uitleg van bijenkast en materialen'. Zie de kortingsbon in BIJEN 12(5): 152 (2003). Inl.: J.H. Kamps, 0478-69 26 70.

22 juni Reusel

Open dag met bijenmarkt van 11.00-17.00 uur, bij de 'Bijencirkel', Burg. Willekenslaan. Drachtplantentuin en bijenhal zijn gratis toegankelijk.